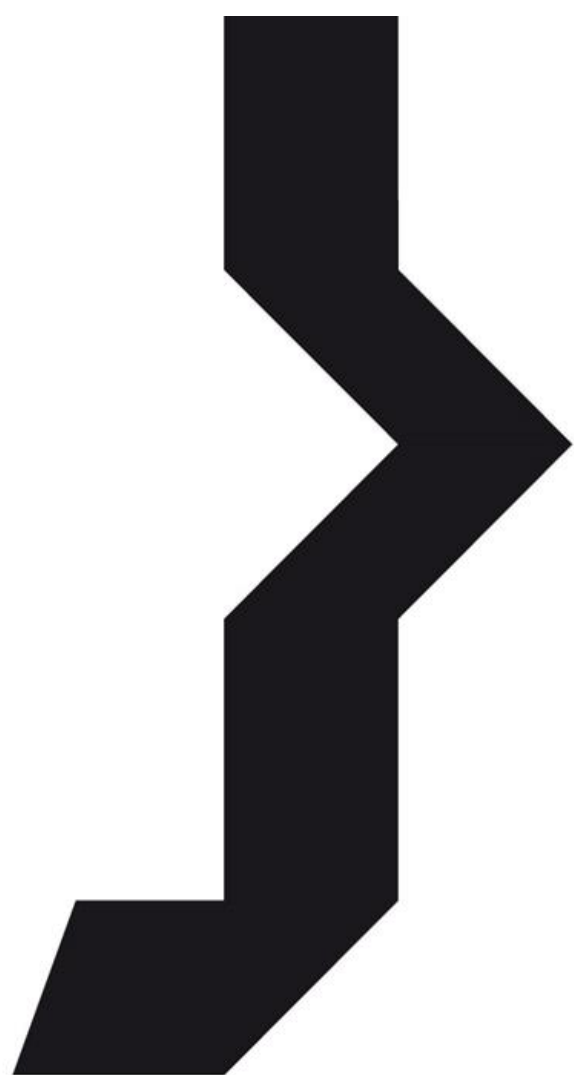

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

ZÁKLADY ANDRAGOGIKY

STUDIJNÍ OBOR: SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

STUDIJNÍ OPORA PRO KOMBINOVANOU FORMU STUDIA

Základní informace o předmětu:

Vyučující:	doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.
Kontakt:	iva.jedlickova@uhk.cz
Hodinová dotace přímé výuky:	12 hodin
Hodinová dotace samostudia:	12 hodin
Zařazení předmětu:	3. semestr
Ukončení předmětu:	zápočet + zkouška
Pravidla komunikace s vyučujícím:	v rámci přímé výuky, v konzultačních hodinách prostřednictvím elektronické pošty

Úvod do studia předmětu (anotace)

Předmět Základy andragogiky představuje základní vhled do teorie a praxe vzdělávání dospělých se zřetelem k eventuální budoucí koncepční, organizační a vzdělávací působnosti v praxi vzdělávání dospělých.

Je uvedením do andragogické terminologie – seznamuje se stavem praxe vzdělávání dospělých i andragogickou vědou a jejími stěžejními tématy. Na úvod do andragogické teorie a praxe navazují témata z andragogické didaktiky zaměřená na koncipování a realizaci výukového procesu dospělých.

Cíle předmětu

Předmět Základy andragogiky představuje základní seznámení s oborem andragogika, pojetím andragogické vědy a předmětem jejího zájmu, vzděláváním dospělých v širším kontextu, a s problematikou výukového procesu dospělých a působností vzdělavatele a organizátora.

Cílem předmětu je proto osvojení základní andragogické a androdidaktické terminologie a souvislostí a vytvoření dovedností aplikovat vědomosti při tvorbě a realizaci vzdělávacích akcí pro dospělé.

Osnova předmětu

Osnovu předmětu tvoří základní témata uvádějící studenta do problematiky teorie a praxe edukace dospělých:

1. Andragogika jako vědní disciplína, její konstituování a současné koncepce.
2. Andragogický výzkum.
3. Celoživotní učení a jeho koncepce. Učící se společnost.
4. Svět vzdělávání dospělých: charakteristika současného stavu a jeho kořeny.
5. Aktuální trendy vzdělávání dospělých. Grantová podpora.
6. Dospělý a jeho vzdělávání.

7. Úvod do andragogické didaktiky.
8. Výukový proces dospělých, podstata a struktura
9. Výukové prostředky. Materiální prostředky výuky. Výukové metody.
10. Organizační formy výuky. Formy prezenční výuky. Formy neprezenční výuky.
11. Vzdělavatel dospělých a jeho kompetence.
12. Příprava a organizace vzdělávací akce pro dospělé.

Studijní literatura

Základní literatura:

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

Doporučená literatura:

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5

MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2011. 324 s. ISBN 978-80-7357-581-6

Strategie celoživotního učení. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2007. 90 s. ISBN 978-80-254-2218-2

Odborná periodika, legislativa a dokumenty:

Andragogika v praxi. Časopis Asociace institucí vzdělávání dospělých. Praha: AIVD ČR, o.s. ISSN 2336-5145

Andragogická revue. Česko-slovenský vědecký časopis zaměřený na teorii vzdělávání dospělých, rozvoj lidských zdrojů a andragogiku. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISSN 1804-1698.

Memorandum on Lifelong Learning. Commission Staff Working Paper. [Memorandum Evropské komise k celoživotnímu učení]. Brussels: 2000. Dostupné na: http://ec.europa.eu/education/policies/III/III_en.html

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. 1. vyd. Praha: MŠMT, Ústav pro informace ve vzdělávání, Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8

White Paper on education and training: teaching and learning towards the learning society. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1995. 63 s. Dostupné na: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0a8aa7a-5311-4eee-904c-98fa541108d8/language-en>

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakon-c-179-2006-sb>

Rozšiřující literatura:

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1.* 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. 77 s. ISBN 978-80-244-3248-9

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2. Dotisk* 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2016. 82 s. ISBN 978-80-244-3249-6

BENEŠ, Milan. *Andragogika: filozofie – věda.* 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 122 s. ISBN 80-86432-03-3

BENEŠ, Milan. *Andragogika: teoretické základy.* 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8

BENEŠ, Milan. *Idea vzdělávání v dnešní společnosti.* 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 110 s. ISBN 80-86432-40-8

MEDLÍKOVÁ, Olga. *Lektorské dovednosti. Manuál úspěšného lektora. 2., doplněné vyd.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 176 s. ISBN 978-80-247-4336-3

LANGER, Tomáš. *Moderní lektor. Průvodce úspěšného vzdělávání dospělých.* 1. vyd. Grada Publishing, a. s., 2016. 217 s. ISBN 978-80-271-0093-4

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje. Výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení.* 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 280 s. ISBN 80-200-0950-7

PALÁN, Zdeněk, LANGER, Tomáš. *Základy andragogiky.* 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-5232-7

RABUŠICOVÁ, Milada, RABUŠIC, Ladislav (eds.). *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých.* 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6

ŠIMEK, Dušan (ed.). *Kurikulum andragogiky: sborník*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 260 s. ISBN 80-244-0638-1

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých. Pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010. 200 s. ISBN 978-80-86723-98-3

VETEŠKA, Jaroslav, VACÍNOVÁ, Tereza a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9

VYHNÁNKOVÁ, Kateřina. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 136 s. ISBN 978-80-86723-46-4

Požadavky na ukončení předmětu

Předmět je ukončen zápočtem a zkouškou.

Podmínky pro udělení zápočtu:

- plnění průběžných úkolů (výuka v kombinované formě studia se koná v několika blocích) a podíl na skupinové práci,

V průběhu výuky předmětu jsou zadávány průběžné úkoly menšího rozsahu zaměřené zejména na rozvíjení samostatné orientace studentů ve zdrojích odborných informací – s tím související studijní aktivita je považována za samozřejmost a je předmětem hodnocení.

- doložení studované andragogické literatury v rozsahu vyhlášeném v první výuce předmětu,

- vypracování písemné práce podle volby z nabídky v první výuce předmětu.

Individuální semestrální práce na vybrané andragogické téma je předmětem volby studenta z nabídky vyhlášené v první výuce předmětu. Součástí výuky je metodický pokyn ke všem úkolům samostatné práce, z nichž si student vybírá.

Příklady úkolů:

- esej na téma „Bariéry ve vzdělávání dospělých“ (aneb Proč se dospělí nevzdělávají),

- recenze andragogické publikace podle vlastního výběru apod.

Semestrální práce je odevzdávána písemně, předmětem hodnocení je dodržení charakteristiky a náležitostí odborného textu kratšího rozsahu (strukturování, práce se zdroji apod.) a prokázané zvládnutí základní andragogické terminologie.

Zkouška

má písemnou a ústní část: písemný test + andragogickou rozpravu na losované téma.

Vědomostní písemný test zjišťuje osvojení základní terminologie předmětu a orientaci v základních údajích k andragogické teorii a praxi v rozsahu prezentované učební látky ve výuce a ve studijní opoře. Za úspěšné absolvování písemné části zkoušky je považováno získání alespoň 66 % bodů.

Obsah studijní opory

Studijní opora pokrývá témata osnovy předmětu, přičemž v těchto tématech představuje východisko pro studium, nikoli úplný soubor informací k tématu.

Kapitoly studijní opory obsahují mj. Kontrolní otázky a podněty ke studiu – práce s nimi je nepominutelnou součástí studia předmětu, neboť podává informaci o tom, do jaké hloubky, v jakém kontextu a s jakými podněty z praxe a pro praxi má být předmět osvojován. Zpětnou vazbu studujícím o míře osvojení předmětu podává rovněž Kontrolní test v závěru práce.

Úvodem ke studiu předmětu a práci se studijní oporou

1. Andragogika jako vědní disciplína, její konstituování a současné koncepte

- 1.1 Vznik a vývoj andragogiky
- 1.2 Současné přístupy k andragogice
- 1.3 Struktura andragogiky
- 1.4 Centra rozvíjení andragogické teorie

2. Andragogický výzkum

- 2.1 Andragogický výzkum: východiska pro zkoumání andragogické reality
- 2.2 Příklady andragogických výzkumů

3. Celoživotní učení a jeho koncepte. Učící se společnost

- 3.1 Vývoj ideje celoživotního učení
- 3.2 Vymezení pojmu celoživotního učení
- 3.3 Učící se společnost
- 3.4 UNESCO a celoživotní učení
- 3.5 Evropská unie a idea celoživotního učení

4. Svět vzdělávání dospělých: charakteristika současného stavu a jeho kořeny

- 4.1 Charakteristiky současné praxe vzdělávání dospělých
- 4.2 Kořeny současného světa vzdělávání dospělých

5. Aktuální trendy vzdělávání dospělých. Grantová podpora

- 5.1 Vývojové trendy vzdělávání dospělých v současnosti
- 5.2 Grantová podpora

6. Dospělý a jeho vzdělávání

- 6.1 Dospělý v pojetí andragogiky
- 6.2 Vzdělávací potřeby dospělých
- 6.3 Specifické rysy dospělého vzdělávaného.
- 6.4 Vzdělávatelnost dospělých

7. Úvod do andragogické didaktiky

8. Výukový proces dospělých, podstata a struktura

- 8.1 Výukový proces a související pojmy

- 8.2 Časová posloupnost výuky – podstata a konkretizace
- 8.3 Etapy výukového procesu dospělých a jejich specifické rysy

9. Výukové prostředky. Materiální prostředky výuky. Výukové metody

- 9.1 Prostředky výuky – pojem a členění
- 9.2 Výukové prostředky materiální
- 9.3 Výuková metoda – pojem a členění
- 9.4 Výukové metody monologické
- 9.5 Výukové metody dialogické
- 9.6 Výukové metody problémové
- 9.7 Výukové metody výcvikové

10. Organizační formy výuky. Formy prezenční výuky. Formy neprezenční výuky

- 10.1 Organizační formy výuky – pojetí a členění
- 10.2 Organizační formy prezenční výuky
- 10.3 Organizační formy neprezenční výuky
- 10.4 Distanční forma výukového procesu

11. Vzdělavatel dospělých a jeho kompetence

- 11.1 Vzdělavatel dospělých – pojem a jeho pojetí
- 11.2 Požadavky na vzdělavatelskou vybavenost
- 11.3 Vzdělavatel dospělých v edukační praxi – práce organizátora vzdělávání dospělých se vzdělavateli

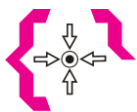
12. Příprava a organizace vzdělávací akce pro dospělé

- 12.1 Etapy tvorby projektu vzdělávací akce
- 12.2 Tvorba projektu – jeho struktura
- 12.3 Realizační kroky po vytvoření projektu vzdělávací akce

Kontrolní test

Klíč ke kontrolnímu testu

Význam ikon v textu

Cíle

na počátku každé kapitoly konkretizují výukový cíl kapitoly; představují tak vstupní orientaci ve výukovém tématu.

Časová náročnost

udává, kolik času zpravidla potřebuje student k prostudování kapitoly; tento údaj je orientační a jeho skutečný rozsah se může u jednotlivých studentů lišit.

Pojmy k zapamatování

jsou soupisem důležitých pojmů a hlavních faktů, které by student při studiu tématu neměl opomenout.

Poznámka

obsahuje doplňující či rozšiřující, upřesňující informace.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

umožňují studentovi ověřit porozumění textu a osvojení problematiky studované kapitoly a poskytují náměty pro prohlubující studium tématu.

Souhrn

představuje shrnutí tématu.

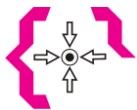

Literatura

je soupisem zdrojů použitých v kapitole a slouží také pro doplnění a další rozšíření poznatků a jako zdroj informací pro zpracování průběžných úkolů i vypracování samostatné práce studenta.

Úvodem ke studiu předmětu a práci se studijní oporou

Cíle

Tato vstupní kapitola je metodickým pokynem pro práci se studijní oporou a pro samostatnou studijní aktivitu.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 15 minut

O studijní opoře

Tato studijní opora je koncipována jako studijní pomůcka podporující osvojení základů andragogiky včetně andragogické didaktiky a s tím související absolvování stejnojmenného předmětu, a to zejména ve studijní situaci, v níž je samozřejmou součástí větší objem samostatné práce studujících, tedy v kombinované formě studia.

Představuje tedy uvedení do studia předmětu

- s radami, jak si počínat při individuálním studiu,
- s doporučeními, kde hledat další zdroje informací a jak s nimi pracovat,
- s pokyny souvisejícími s úkoly samostatné práce, které jsou formulovány jako podmínky pro úspěšné absolvování předmětu, tedy pro přistoupení ke zkoušce a její složení.

Studijní opora obsahuje kapitoly s osnovou tematických okruhů, které jsou prezentovány v realizované výuce (v hromadných konzultacích). Osnovy tematických okruhů jsou doplněny podněty pro průběžnou samostatnou práci při studiu a mají podobu poznámek a kontrolních otázek a podnětů ke studiu vybízejících k úvaze, k promýšlení, k dohledání ve zdrojích odborných informací nebo k aktivizaci vědomostí osvojených v dosavadním studiu.

Soubor metodických pokynů, tematických okruhů s kontrolními otázkami a dalšími náměty k prohlubujícímu studiu je doplněn kontrolním testem pro zpětnou vazbu o míře osvojení předmětu a sebehodnocení studenta.

Po absolvování předmětu

- se budete orientovat v základech andragogické teorie – v andragogické terminologii a terminologických souvislostech,
- si zjednáte přehled o současné praxi vzdělávání dospělých v České republice a budete se v ní orientovat,
- budete chápat podstatu a zákonitosti realizace výukového procesu dospělých, charakteristiku dospělého vzdělávaného a budete schopni aplikovat tyto vědomosti při přípravě a realizaci výukového procesu dospělých,
- budete znát trendy v realizaci výukového procesu dospělých,
- budete vědomostně a dovednostně vybaveni pro vzdělavatelské a organizátorské působení v edukační praxi s dospělými.
- budete schopni vypracovat projekt vzdělávací akce pro dospělé.

K poznávání světa vzdělávání dospělých

Vzdělávání jedince v dospělosti je stále samozřejmějším atributem současné společnosti, a to nejen v některých částech světa, nýbrž v celosvětovém měřítku. Není to sice myšlenka ani nová, ani bezvýhradně všemi lidmi akceptovaná, ale v současném překotně se měnícím světě nabývá na větší významnosti, než tomu bylo dosud.

A tak se v dospělém věku mohou ocitnout v situaci vzdělávaného vlastně všichni, ať už jsou důvody pro vzdělávání spjaty s profesním uplatněním, občanským životem nebo osobnostním rozvojem v nejširším záběru.

Od studujících a posléze absolventů vysokoškolských studijních oborů se pak zákonitě očekává, že budou ve své odbornosti schopni a ochotni zprostředkovat poznání druhým, tedy že budou moci být kvalitními vzdělavateli v konkrétním oboru, ať už bude ono vzdělavatelství součástí jejich standardní pracovní náplně, nebo bude stát mimo ni, a oni budou v situaci vzdělavatele dospělých v dílčím rozsahu. Ani situace, kdy jsou absolventi kteréhokoli studijního zaměření postaveni před úkol organizovat vzdělávací akce pro dospělé v oboru, vytvořit koncepci vzdělávání dospělých v určité odbornosti nebo hodnotit vzdělávací koncepci jiných, není dnes nijak výjimečná.

Pro takové působení je zapotřebí být připraven: **Základní vhled do disciplíny, která se zabývá edukací dospělého jedince, je důležitým východiskem pro poznání zákonitostí, které v procesu edukace dospělých platí, a pro jejich implementaci do praxe při vytváření a realizaci vzdělávacích programů pro dospělé.**

1 Andragogika jako vědní disciplína: její konstituování a současné koncepte

Cíle

Cílem této kapitoly je získání základního vhledu do andragogického myšlení a porozumění vývoji vědní disciplíny andragogiky jako východisku pro současné koncepte andragogiky.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium ve zdrojích odborných informací: 60 minut

Pojmy k osvojení

- andragogika
- konstituování vědní disciplíny
- předmět andragogiky
- integrální andragogika

1.1 Vznik a vývoj andragogiky

- úvahy o potřebě vzdělávat dospělého sice již od starověku, avšak konstituování takto zaměřené disciplíny – významně později
- „otec názvu disciplíny“: Alexandr Kapp
- název „Andragogik“ jako analogie k pojmu „Pädagogik“
- [anér, andros + agó, agein, resp. agogé]
- dlouhá cesta k prosazení pojmu
- ještě delší cesta ke konstituování disciplíny

- Alexandr Kapp: Andragogika neboli vzdělávání v dospělém věku (Die Andragogik oder Bildung im männlichen Alter, 1833)
- = první pokus o definování nové – od pedagogiky odlišné – disciplíny.
- kritický postoj Johanna Friedricha Herbarta → počín A. Kappa v zapomenutí
- dlouholetá absence disciplíny (přes rozvoj edukační praxe zaměřené na dospělé)
- postupné utváření andragogické teorie:
- Eugen Rosenstock-Huessy: Výroční zpráva Akademie práce ve Frankfurtu (1921)
- John Dewey: Demokracie a výchova
- Edward Lee Thorndike: výzkum docility dospělých
- Tonko T. ten Have
- Heinrich Hanselmann: Andragogika. Povaha, možnosti a hranice vzdělávání dospělých (1951)
- Franz Pöggeler: Úvod do andragogiky: základní obsah vzdělávání dospělých (1957)
- Mihailo Ogrizovič: Problemi andragogije (1959)

- v českém prostředí: konstituování andragogiky jako vědní disciplíny komplikováno postojem k pojmu andragogika (a ke studiu andragogických děl).
- české andragogické myšlení: do konce osmdesátých let dvacátého století v rámci tzv. pedagogiky dospělých jako dílčí pedagogické disciplíny
- konstituování české andragogiky – současně proces emancipace disciplíny z pedagogiky.

1.2 Současné přístupy k andragogice

- Klíčové pole andragogiky: široce chápaná edukace dospělých v relativně širokém rámci dalších společenskovedních oborů, zejména psychologie a sociologie.
- Zdeněk Palán: předmětem andragogiky je výchova dospělých, vzdělávání dospělých a péče o dospělé respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací (srov. Palán, 2002, str. 16).
- Úkol andragogické vědy (podle Palána): „snaha dopracovat se hlubšího objektivního verifikovaného poznání antropogenetických a sociogenetických procesů a jim odpovídajících společenských jevů pozitivně formujících osobnostní kompetence dospělého člověka.“ (tamtéž, str. 17)
- Andragogika podle Výkladového slovníku andragogiky autorů Jana Průchy a Jaroslava Vetešky: vědecká disciplína zabývající se veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých: celkovou edukační realitou dospělých, tedy jak organizovaným učením a jeho sociálně ekonomickými souvislostmi, tak sebeřízeným a kooperativním učením. (srov. Průcha, Veteška, 2012, str. 33n)
- Další přístup k pojetí andragogiky: koncepce tzv. integrální andragogiky autora Vladimíra Jochmanna.
- andragogika v širším záběru „jen“ než věda o vzdělávání dospělého,
- integrální andragogika jako široký multidisciplinární obor, jehož předmětem zájmu je všestranná péče o dospělého člověka,
- integruje v sobě mj. i komplex personálních činností a sociální rovinu péče o dospělého.
- vzdělávání dospělých + široce chápaná edukace dospělého + personální management, sociální péče a sociální práce, gerontologie, poradenství atd.

1.3 Struktura andragogiky

- Nejčastější strukturování andragogické vědy v současnosti: dílčí andragogické disciplíny
  - obecná andragogika,
  - dějiny andragogiky (nebo přesněji dějiny andragogického myšlení)
  - komparativní andragogika
  - andragogická didaktika, nejpropracovanější dílčí andragogická disciplína, stěžejní
- Postupné konstituování dalších dílčích disciplín: aplikované andragogické disciplíny, zpravidla zaměřené na konkrétní výsek edukační praxe s dospělými.

- příklad aplikované andragogické disciplíny: gerontagogika, řešící komplex témat specifických rysů edukace v širokém slova smyslu u seniorů.

Poznámka

Je třeba ovšem uvést, že chápání gerontagogiky jako aplikované andragogické disciplíny není bezvýhradné – někteří autoři prezentují vztah mezi gerontagogikou a andragogikou jako obdobný se vztahem andragogiky a pedagogiky, tedy nikoli jedna z disciplín jako podmnožina druhé, nýbrž jako svébytné samostatné obory, byť v několika ohledech spřízněné.

1.4 Centra rozvíjení andragogické teorie

- význam existence zásadního badatelského centra pro rozvoj každého oboru
- situace andragogiky – absence badatelské instituce v rámci Akademie věd ČR.
- centra rozvoje andragogické teorie – pracoviště vysokých škol, na nichž je realizován studijní obor andragogika:

- klíčová pozice dvou dlouhodobých „andragogických pracovišť“

- Katedra andragogiky a personálního řízení na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze,
- Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

(tým odborníků vědního oboru, výukové působení + publikační činnosti pracoviště, výzkumné aktivity, pořádání odborných seminářů, konferencí a další aktivity, rozvíjející vědní obor)

- další andragogická pracoviště:

- Ústav pedagogických věd na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity
- Katedra andragogiky na Univerzitě Jana Amose Komenského Praha
- aj.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

▪ *Pokuste se zdůvodnit, proč zvolil Alexandr Kapp při vytváření názvu nové disciplíny právě pojem andragogika a jak k němu dospěl.*

▪ *Vyhledejte v prohlubující literatuře argumenty, proč se andragogická teorie v českém, respektive československém prostředí vyvíjela několik desetiletí v rámci tzv. pedagogiky dospělých a jaké je soudobé hodnocení tohoto stavu.*

▪ *Která další centra rozvíjení andragogické teorie kromě čtyř výše jmenovaných kateder vysokých škol se v České republice konstituovala? (Využijte elektronické nebo tištěné zdroje informací o realizovaných odborných počinech, například andragogických konferencích, významných publikacích apod.)*

- Na kterých dalších vysokoškolských pracovištích je akreditován studijní obor andragogika (nebo jeho ekvivalenty) a proč je takový údaj rovněž užitečný při mapování potenciálních center rozvoje andragogické vědy?

Souhrn

Andragogika je jako svébytná disciplína relativně nová, avšak předmět jejího zájmu je natolik závažný pro existenci společnosti, že poslední desetiletí představují období jejího dynamického rozvoje. Pro porozumění zákonitostem utváření osobnosti dospělého jedince je důležité poznání jejího vývoje, současného stavu a perspektiv.

Idea edukace dospělého jedince se datuje od antiky, avšak vědní obor zabývající se touto problematikou je relativně mladý. Po prvním pokusu v první polovině devatenáctého století je možno o konstituování svébytné vědní disciplíny andragogiky hovořit až od poloviny dvacátého století.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. 77 s. ISBN 978-80-244-3248-9

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5

BENEŠ, Milan. *Andragogika: filozofie – věda*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 122 s. ISBN 80-86432-03-3

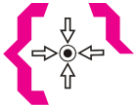
BENEŠ, Milan. *Andragogika: teoretické základy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje. Výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 280 s. ISBN 80-200-0950-7

VETEŠKA, Jaroslav, VACÍNOVÁ, Tereza a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

2 Andragogický výzkum

Cíle

Cílem kapitoly je uvedení do problematiky možností a mezí výzkumu v andragogických tématech.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + orientace ve zdrojích odborných informací a prohloubení přehledu 60 minut

Pojmy k osvojení

- andragogický výzkum
- základní a aplikovaný výzkum
- kvantitativní a kvalitativní výzkum
- výzkumné metody

2.1 Andragogický výzkum: východiska pro zkoumání andragogické reality

Andragogický výzkum:

- nezbytnost zkoumání pro rozvoj každé vědy
- stav andragogického výzkumu
  - základní výzkum v andragogice
  - aplikovaný výzkum (= zejm. pro andragogickou praxi)

Okruhy témat k rozvoji andragogické teorie:

- pojetí vědního oboru, vztahu k ostatním vědám a jeho strukturování
- nástroje zkoumání andragogické reality
- sociální kontext edukace dospělých, zejména
  - sociální determinace vzdělávání dospělých
  - sociální aspekty vzdělávání v dospělosti
- vzdělavatelnost dospělých a její podmíněnost
- vzdělávací potřeby a bariéry ve vzdělávání dospělých,
- vzdělávání v dospělosti v rámci celoživotního učení atd.

Okruhy témat k rozvoji andragogické praxe:

- souvislost vzdělávacích příležitostí s potřebou dalšího profesního vzdělávání,
- postoje jednotlivých cílových podskupin dospělých (podle věku, socioprofesioní charakteristiky, statusu, předchozí vzdělávací dráhy) ke vzdělávacím příležitostem,
- potenciál nových metod a organizačních forem vzdělávání dospělých,

- potenciál médií ve vzdělávání dospělých
- dostupnost vzdělávacích příležitostí a charakteristika regionu
- význam občanského vzdělávání a postoj dospělých k němu atd.

K metodám andragogického výzkumu:

- analogie s příbuznými společenskovědními obory
- volba kvalitativní nebo kvantitativní výzkumné strategie
- podle povahy výzkumného problému, cíle výzkumu a zvolené strategie volba výzkumných metod.

2.2 Příklady andragogických výzkumů

První velký andragogický výzkum:

= vztah docility dospělých a věku – Edward Lee Thorndike, 1928

- jeho výsledky – stálý podnět pro argumentaci andragogické teorie a praxe

Nejrozsáhlejší český andragogický výzkum:

„Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje“ – Milada Rabušicová (a kol.), 2004 až 2008

- široký soubor témat přispívajících ke zmapování problematiky vymezené názvem výzkumu: například profesní vzdělávání dospělých, občanské vzdělávání dospělých, zájmové vzdělávání dospělých, environmentální vzdělávání dospělých aj.
- po metodologické stránce i vzhledem k výsledkům cenné východisko pro další výzkumy a komparaci jejich výsledků.

Význam mezinárodních šetření pro andragogický výzkum:

- jako příklad: PIAAC, Programme for the International Assessment of Adult Competencies (Program pro mezinárodní hodnocení kompetencí dospělých“ (PIAAC, Programme for the International Assessment of Adult Competencies),
- realizovaný OECD v letech 2010 až 2013.
- ve dvou etapách celkem 33 zemí včetně České republiky.
- předmět výzkumu: tři okruhy kompetencí dospělých:
  - čtenářská gramotnost,
  - numerická gramotnost
  - dovednost řešit problémy v prostředí informačních technologií
- respondenti ve věku od 16 do 65 let
- vedle zjištění stavu v jednotlivých zemích rovněž komparace zjištěných výsledků v zúčastněných zemích.
- přínos výsledků nejen pro další zkoumání kompetencí dospělých, ale i pro vyhodnocení a koncipování úkolů vzdělávací politiky pro další období apod.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Vyhledejte v andragogických monografiích a/nebo periodických příklad aplikovaného andragogického výzkumu a vyhodnoťte jeho cíl, metody a výsledky.*
- *V publikačních výstupech výzkumu Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje si vyberte jeden z prezentovaných výzkumů a seznamte se s výzkumným postupem a jeho výsledky.*
- *V elektronických zdrojích informací vyhledejte údaje o výsledcích mezinárodního výzkumu kompetencí dospělých (PIAAC) pro Českou republiku a o jejich komparaci s ostatními zúčastněnými zeměmi.*

Souhrn

Součástí rozvoje každé vědní disciplíny, tedy i andragogiky, je realizace badatelských aktivit. Pro andragogickou teorii i praxi je výzkum důležitým zdrojem jejich poznání a rozvoje, metodologie andragogiky není ovšem tak rozpracována, jako v příbuzných oborech. Soubor výzkumných témat důležitých pro andragogickou teorii je relativně široký a sahá od zkoumání povahy andragogické vědy ve vztahu k její struktuře a místu v systému věd až po sociální aspekty edukace dospělých. Ještě obsáhlejší je repertoár výzkumných témat zaměřených na poznání andragogické praxe.

Příkladem andragogického výzkumu, který je aktuální a má zásadnější dopad pro poznání edukační reality dospělých, je jednak český výzkum Vzdělávání dospělých v různých fázích životního cyklu: priority, příležitosti a možnosti rozvoje realizovaného týmem z Masarykovy univerzity v Brně, jednak mezinárodní komparativní výzkum Program pro mezinárodní hodnocení kompetencí dospělých realizovaný OECD.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

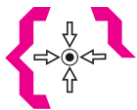
PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-5232-7

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5

PIAAC. *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*. [online]. OECD Skills Surveys. [cit. 2014-06-30] Dostupné z: <<http://www.oecd.org/site/piaac/>>.

RABUŠICOVÁ, Milada, RABUŠIC, Ladislav (eds.). *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2

3 Celoživotní učení a jeho koncepce. Učíci se společnost.

Cíle

Cílem této kapitoly je objasnění základních pojmů a souvislostí spojených s tématem celoživotního učení:

- vývoj ideje celoživotního učení (a celoživotního vzdělávání),
- současná pojetí celoživotního učení
- argumentace pro diskuse k celoživotnímu učení
- pojetí tzv. učící se společnosti.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací: 60 minut

Pojmy k osvojení

- celoživotní učení
- učící se společnost
- formální vzdělávání
- neformální vzdělávání
- informální učení

3.1 Vývoj ideje celoživotního učení

- Celoživotní učení (dříve celoživotní vzdělávání) - aktuální téma (nejen!) konce dvacátého a počátku jednadvacátého století.

- Aktuální nerovná se „až nyní nastolený“

Jan Amos Komenský: „Každý věk je určen k učení a tytéž meze jsou člověku dány pro život a pro učení.“

(In: Obecná porada o nápravě věcí lidských, Vševýchova)

- vzdělání nabyté v dětství a mládí nestačí pro celý život jedince. Je to chyba školy (soustavy škol) nebo je to příčina jinde?

- kritické výhrady vůči fungování škol (srov. např. spis Deschooling Society autora Ivana Illiche),

- příčina potřeby celoživotního učení spíše jinde: v dynamičnosti vývoje společnosti

- společenský vývoj → měnící se nároky na vědomostní, dovednostní aj. vybavenost jedince (nejen pro vykonávání profese)

Poznámka

Jan Amos Komenský není autorem díla, které by bylo zaměřeno na problematiku vzdělávání jedince v dospělém věku, a není tedy považován za představitele andragogického myšlení, nicméně právě on a jeho pedagogické spisy jsou jednoznačným dokladem konstatování, že každá významnější pedagogická koncepce k úvahám o výchově a vzdělávání v dospělém věku alespoň dílčím způsobem dospěla. Je to pochopitelné, neboť většina představitelů pedagogického myšlení na výchovu a vzdělávání dorůstajících generací zákonitě dříve či později ve svých pedagogických úvahách dospěla k otázce, kdy a zda vůbec je možno považovat osobnostní rozvoj jedince za završený a ukončený.

3.2 Vymezení pojmu celoživotní učení

- Definice celoživotního vzdělávání (původního termínu) podle dokumentu UNESCO Foundations of Lifelong Education (Základy celoživotního vzdělávání, 1976):

„Celoživotní vzdělávání je proces dosahování osobnostního, sociálního a profesního rozvoje, trvající v průběhu života jednotlivců, za účelem zdokonalení kvality života jak jednotlivců, tak společnosti.“

- terminologický posun k pojmu celoživotní učení (od devadesátých let dvacátého století) v teorii i dokumentech se jak v andragogické teorii.

- důvody: například potřeba akcentovat vlastní aktivitu učícího se jedince v procesu učení

- Definice celoživotního učení podle Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) z roku 1994:

„Celoživotní učení je kontinuální proces, který stimuluje a zplnomocňuje jednotlivce k získávání všech znalostí, hodnot, dovedností a porozumění, které potřebuje v průběhu života, a k jejich používání se sebedůvěrou, kreativitou a uspokojením ve všech rolích, okolnostech a prostředích.“

- celoživotní učení neznamena prodlužování tradiční podoby vzdělávání v institucích školské soustavy,

- celoživotní učení = proces učení a osobnostního rozvoje jako „doprovod celým životem“

- proces realizovaný nejen v institucích školské soustavy, ale i mimo ni

- proto zahrnuje:

- formální vzdělávání, institucionalizované vzdělávání v subjektech školského systému,
- neformální vzdělávání, vzdělávání realizované různými subjekty vně školského s systému,
- informální učení, všechny další cesty učení, neinstitucionalizovaného, nesystematického.

3.3 Učí se společnost

- Učí se společnost jako završující kategorie – horizont, kterého je zapotřebí dosáhnout při naplňování ideje celoživotního učení

- Pojem rozpracován v zásadním dokumentu Evropské komise k celoživotnímu učení, známém jako „Bílá kniha o vzdělávání. Vzdělávání a učení ve směřování k učící se společnosti“ z roku 1995.

Učící se společnost je taková společnost, v níž

- důsledně platí právo každého na vzdělání a přístup ke vzdělávání je otevřen a zajištěn všem bez jakékoli diskriminace,
- jsou občané k účasti na vzdělávání motivováni a povzbuzováni,
- je účast ve vzdělávání podporována všemi veřejnými institucemi,
- je pokrok jednotlivce ve vzdělávání společností certifikován
- a současně uznáván jako základní hodnota.

- účast ve vzdělávání jako samozřejmá součást života v kterékoli jeho etapě,
- pozitivní hodnocení osobnostního rozvoje souvisejícího s účastí ve vzdělávání (občany i institucemi),
- otevřená příležitost k osobnostnímu rozvoji pro každého,
- současně také odpovědnost jedince za něj.

- cesta k učící se společnosti = dlouhodobý proces,
- pro většinu regionů světa v tomto okamžiku spíše cílová kategorie než aktuální realita

3.4 UNESCO a celoživotní učení

- UNESCO (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu, založena v roce 1946) – významný subjekt ve formulování, argumentování, koncepčního propracování a realizování ideje celoživotního vzdělávání a posléze celoživotního učení.

- iniciativy UNESCO: konference, summity k celoživotnímu učení a zejména dokumenty

Konference UNESCO:

- mezinárodní konference o vzdělávání dospělých v roce 1949 v Elsinoru (Dánsko): strategie boje proti negramotnosti v celosvětovém měřítku,

- mezinárodní konference o vzdělávání dospělých v roce 1960 v Montrealu (Kanada): místo vzdělávání v měnícím se světě v souvislosti s vědeckotechnickým rozvojem, význam vzdělávání pro sjednocení světa.

- mezinárodní konference o vzdělávání dospělých v roce 1972 v Tokiu (Japonsko): dokument vypracovaný Komisí UNESCO pro rozvoj výchovy a vzdělávání „Learning to Be. The World of Education Today and Tomorrow“.

- mezinárodní konference o vzdělávání dospělých v roce 1985 v Paříži (Francie): deklarace o důležitosti naplňování práva na vzdělání kohokoli z jakékoli části světa + problematika vzdělávání problémových skupin obyvatel a příprava vzdělavatelů dospělých.

- mezinárodní konference o vzdělávání dospělých v roce 1997 v Hamburku (Německo): problematika vzdělávání v 21. století + důležitý dokument „Agenda pro budoucnost“.

Další významné počiny UNESCO k problematice celoživotního učení:

- závěry jednání sociálního summitu v roce 1995 v Kodani (Dánsko): vzdělávání a celoživotní učení je významným prostředkem v boji proti chudobě,
- vydání Zprávy Mezinárodní komise UNESCO pro vzdělávání pro 21. století (tzv. Delorsovy komise) pod názvem „Learning: The Treasure Within“, (1996, publikovaný překlad s názvem „Učení je skryté bohatství“, uváděno také jako „Učení: dosažitelný poklad“),
  - zde mj. tzv. čtyři pilíře celoživotního učení: proces kontinuálního učení v průběhu celého života má obsáhnout osobnostní rozvoj v úplnosti, je proto třeba učit se vědět, učit se konat, učit se spolužit, učit se být.

V nadnárodních dokumentech k celoživotnímu učení kladen důraz na

- potřebu respektování kulturních a sociálně ekonomických podmínek státu a regionu při vytváření programů k celoživotnímu učení a při jejich realizaci,
- integraci vzdělávání dospělých a formálního systému vzdělávání,
- doporučení státům a jejich vládám o právní a ekonomické podpoře celoživotního učení,
- respektování svobody individuální volby cesty ke vzdělání a současně i vědomí odpovědnosti jedince za svoji volbu,
- vytváření takových podmínek, aby každý jedinec mohl optimálně rozvinout svůj osobnostní potenciál.

3.5 Evropská unie a idea celoživotního učení

Vzdělávací politika Evropské unie

- Vzdělávání a školství: ne v kompetenci Evropské unie jako celku a jejích orgánů, nýbrž v kompetenci států, →
- za vzdělávací politiku Evropské unie považován spíše souhrn aktivit a iniciativ Evropské unie v oblasti celoživotního učení, dalšího vzdělávání a profesní přípravy.
- Část z nich sice pro členské státy Evropské unie závazná (stvrzení podpisem dokumentu představitele členského státu, zpravidla ministra školství),
- častěji konsensuálně formulovaná doporučení členským státům unie pro oblast školství a vzdělávání.

- První mezník na cestě k evropské vzdělávací politice: vydání **Maastrichtské smlouvy** v roce **1992**:
  - vzdělávání je předmětem odpovědnosti jak unie, tak členských států
  - posláním Evropské unie je doplňovat národní vzdělávací politiky, podpořit výměnu informací a spolupráci mezi vzdělávacími institucemi a rozvíjet evropskou dimenzi ve vzdělávání.

- Další krok: vydání Lisabonské strategie a **Memoranda o celoživotním učení** v roce **2000**
- „témata společného zájmu členských států Evropské unie v oblasti školství a vzdělávání“:
  - vytváření společného evropského vzdělávacího prostoru,
  - co nejširší zpřístupnění vzdělávání,
  - vzájemné uznávání výstupů vzdělávání, certifikátů a kvalifikací.

Nejdůležitější dokumenty Evropské unie k celoživotnímu učení

(shrnutí)

- Bílá kniha o vzdělávání: vzdělávání a učení ve směřování k učící se společnosti, 1995,
- Lisabonská strategie, 2000 (pasáže k celoživotnímu učení jako součásti strategie rozvoje ekonomiky EU, schopné udržitelného rozvoje s růstem pracovních příležitostí a s posilovanou sociální soudržností),
- Memorandum o celoživotním učení, 2000. (mj. důraz na formulování nových dovedností, jež všichni potřebují pro uplatnění ve znalostní společnosti, na zvýšení investic do lidských zdrojů, na výraznější inovací ve vzdělávání a učení, na rozpracování koncepce hodnocení procesu učení, na posílení poradenství pro učení a vzdělávání, na zpřístupnění (přiblížení) vzdělávacích příležitostí co nejbliže člověku a jeho domovu).

Poznámka

Při studiu relevantních dokumentů se setkáváme opakovaně s tzv. Bílou knihou; je přitom zapotřebí vzít na vědomí, že oněch „bílých knih“, tedy hodnotících a koncepčních dokumentů ke vzdělávání bylo vydáno několik a že je nutno mezi nimi pečlivě rozlišovat.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Pokuste se formulovat, jaké podmínky akceptování výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení dospělého je na místě deklarovat například v oblasti profesního vzdělávání, případně i v dalších oblastech vzdělávání dospělých.*
- *Jak je třeba nahlížet na ideu celoživotního učení: je utopií, nezbytností nebo již samozřejmostí?*
- *Čím jsou utvářeny postoje dospělých ke vzdělávání?*
- *Lze konstatovat, že škola připravuje žáky na učení v průběhu celého života? Uvedte „příklady dobré praxe“ nebo alespoň návrhy, jak by si měla počínat.*
- *Jak chápete jednu z charakteristik učící se společnosti: „občané jsou k účasti ve vzdělávání motivováni a povzbuzováni“? Jakými počiny nebo opatřeními byste se cítili být povzbuzováni k účasti ve vzdělávání?*
- *Podle charakteristiky Memoranda o celoživotním učení se pokuste porovnat priority celoživotního učení z dokumentů z roku 2000 se současností.*

Souhrn

Pojem celoživotního učení je zákonitou reakcí na dynamicky se rozvíjející společnost a poznání, že vzdělání nabyté v dětství a mládí v institucích školské soustavy již nemůže stačit pro úspěšné vřazení jedince do života společnosti a setrvání v něm.

V aktuálním pojetí je celoživotní učení chápáno jako kontinuální proces, který stimuluje a zplnomocňuje jednotlivce k získávání všech znalostí, hodnot, dovedností a porozumění, které potřebuje v průběhu života, a k jejich používání se sebedůvěrou, kreativitou a uspokojením ve všech rolích, okolnostech a prostředích.

Koncepce celoživotního učení je předmětem zájmu nejen andragogů, ale i významných nadnárodních subjektů, především Organizace spojených národů pro výchovu, vědu, kulturu (UNESCO) a orgánů Evropské unie.

Nejvýznamnějším dokumentem EU ke vzdělávání je Memorandum o celoživotním učení z roku 2000, v němž je kladen důraz především na výchovu a vzdělávání k aktivnímu občanství a rozvoj vzdělávání podporující zaměstnatelnost občanů.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

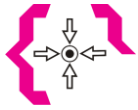
VETEŠKA, Jaroslav, VACÍNOVÁ, Tereza a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9

Strategie celoživotního učení. 1. vyd. Praha: MŠMT, 2007. 90 s. ISBN 978-80-254-2218-2

Memorandum on Lifelong Learning. Commission Staff Working Paper. [Memorandum Evropské komise k celoživotnímu učení]. Brussels: 2000. Dostupné na: http://ec.europa.eu/education/policies/III/III_en.html

White Paper on education and training: teaching and learning towards the learning society. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1995. 63 s. Dostupné na: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0a8aa7a-5311-4eee-904c-98fa541108d8/language-en>

4 Svět vzdělávání dospělých: charakteristika současného stavu a jeho kořeny

Cíle

Cílem kapitoly je uvedení studujícího do toho výseku společenské praxe, který je předmětem zájmu vědního oboru andragogika, tedy do současného světa vzdělávání dospělých. Pro jeho vstupní poznání je zapotřebí objasnit základní charakteristiky praxe edukace dospělých včetně kořenů současného stavu vzdělávací praxe a jejích vývojových tendencí.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací a orientace v edukační praxi podle formulovaných úkolů/kontrolních otázek: 120 minut

Pojmy k osvojení

- praxe vzdělávání dospělých
- tradice vzdělávání dospělých

4.1 Charakteristiky současné praxe vzdělávání dospělých

Současný svět vzdělávání dospělých:

několik společných charakteristik, společných takřka pro celý svět, tj. bez vztahu ke konkrétní části světa, ke kulturnímu, společensko-politickému aj. kontextu.

Současný svět vzdělávání dospělých je

- pestrý, tzn. různorodý (v charakteristice adresáta vzdělávací nabídky, ve vzdělávacích tématech, forem vzdělávání, výukových metod, v charakteristice subjektů, které vzdělávací příležitosti nabízejí a realizují)
  - bohatý, tzn. početný (v kvantitě vzdělávacích příležitostí, subjektů organizujících vzdělávání dospělých i v celkových počtech účastníků vzdělávání)
  - otevřený, tzn. dostupný
  - dynamický, tzn. proměnlivý (ve stálém pohybu a rozvoji, a to jak v tématech, tak ve výukových prostředcích, ale i v subjektech vzdělávání dospělých)
- ↓
- někdy vnímán jako nepřehledný

Poznámka

O otevřenosti světa vzdělávání dospělých je vedena stále diskuse: měl být otevřený být a ve velké části světa to platí. Otevřeností se má na mysli dostupnost vzdělávacích příležitostí pro dospělé, přičemž sama početnost (již uvedená charakteristika současného světa vzdělávání dospělých) ještě dostupnost nezaručuje – jde především o to, aby v přístupu ke vzdělávacím příležitostem nebyly dospělým kladeny překážky, a to jak organizačního rázu (vzdálenost k místu realizace vzdělávání, nevhodné časové uspořádání vzhledem k možnostem dospělého, zpravidla pracujícího člověka apod.), tak koncepčního rázu (podmínky pro vstup do vzdělávání, kvůli nimž by dospělý nemohl vzdělávací příležitosti využít).

Další aspekty charakterizující svět vzdělávání dospělých v současnosti:

- Čím je upraven?
= o dokumentech: koncepčních a legislativních
- Kdo se v něm pohybuje?
= o realizátorech
- Koho oslovuje?
= o účastnících
- Kam směřuje?
= o aktuálních trendech

4.2 Kořeny současného světa vzdělávání dospělých

Kořeny současné edukační praxe v tradicích vzdělávání dospělých

- počátek konstituování vzdělávání určeného právě pro dospělé v širokém měřítku: na přelomu 18. a 19. století

Hlavní linie rozvoje vzdělávání dospělých:

- národnostní
- sociální
- kulturně osvětová
- pedagogický/andragogický filantropismus: např. J. B. Basedow [1774 Philantropinum]

Nástin periodizace vývoje vzdělávání dospělých na našem území – etapy:

- do počátku 19. století
- od počátku 19. století do roku 1918
- od roku 1918 do let 1938/1939
- od roku 1939 do roku 1945
- od roku 1945 do roku 1948
- od roku 1948 do roku 1989
- po roce 1989

Z dějin vzdělávání dospělých na našem území (výběr příkladů)

Od počátků konstituování do roku 1918:

- Národní jednota (pošumavská a další)

- dělnické vzdělávací spolky
- Americký klub dam [1865] a další
- Sokol [1862], Orel, a další
- univerzitní extenze
- Dělnická akademie [1896] a další

Vzdělávání dospělých v Československu mezi dvěma světovými válkami jako příklad pro Evropu

- bohatost institucionální a obsahová
- podíl státu na vzdělávání dospělých:
  - legislativa – lidovýchovné zákony [1919]: zákon o kurzech občanské výchovy
  - + osvětové sbory (koordinace Osvětovým svazem)
 → Masarykův lidovýchovný ústav [1925]
- vysoká úroveň firemního vzdělávání dospělých
- aj.

Vzdělávání dospělých v období 1939 až 1945:

- vliv společenskopolitické charakteristiky období
- kvantitativní redukce,
- ideologizace obsahu

Vzdělávání dospělých v období 1945 až 1948:

- návrat k prvorepublikovému stavu

Vzdělávání dospělých po roce 1948:

- ideologizace vzdělávání
- nastolení monopolu státu na vzdělávání
- direktivně centrální řízení
- silná kvantitativní redukce
- kvalita v rámci „společenskopolitických mantinelů“

Vzdělávání dospělých po roce 1989:

- deideologizace
- konec monopolu státu na vzdělávání
- odstranění direktivně centrálního řízení
- kvantitativní nárůst
- vzdělávání dospělých jako předmět podnikání
- vývoj legislativy v tomto období

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

▪ *Jistě jste ještě před začátkem studia tohoto předmětu a této kapitoly zaznamenali, že vzdělávací příležitosti, které nás obklopují a jsou nám nabízeny, jsou početné a pestré. Zmapujte tuto situaci v průběhu jednoho běžného týdne, abyste mohli konstatovat, zda je pro*

dospělého člověka v současnosti snadné nebo obtížné dozvědět se o možnostech vzdělávání v místě Vašeho bydliště nebo pracoviště.

- Proč je často vnímána současná praxe vzdělávání dospělých jako málo přehledná, a to nejen pro potenciální adresáty vzdělávací nabídky, ale i pro studující základů andragogiky?
- Prostudujte dokument *Strategie celoživotního učení v ČR: které z jeho kapitol lze považovat za nadčasové a podnětné i pro další desetiletí a co již bylo vývojem vzdělávací politiky a edukační praxe překonáno?*
- Seznamte se podrobně se zákonem č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a související vyhláškou. Jak byste stručně vysvětlili laické veřejnosti jeho přínos pro jednotlivce?
- Proč je považován přelom 18. a 19. století za počátek vzdělávací praxe s dospělými, tj. vzdělávání určeného právě pro dospělé a pro dospělou populaci v širokém měřítku?
- Řada příkladů z historie vzdělávání dospělých na našem území byla zobrazena v uměleckých dílech – historických románech, filmových zpracováních. Která taková zobrazení vzdělávacích akcí a vzdělávacích institucí jste zaznamenali?

Souhrn

Vzdělávání v dospělosti se stalo samozřejmou součástí současné společnosti a zaznamenává značný kvantitativní rozvoj. Současná praxe vzdělávání dospělých se vyznačuje kromě kvantitativního rozvoje zejména různorodostí, otevřeností a dynamičností.

Porozumění současnému stavu vzdělávání dospělých je spojeno s poznáním tradic vzdělávání dospělých. Od přelomu 18. a 19. století, počátku skutečných edukačních iniciativ určených dospělým je možné ve světovém i národním měřítku sledovat jednak tři hlavní linie vzdělávání dospělých (národnostní, sociální a kulturně osvětovou), jednak silnou vazbu vývoje tohoto vzdělávání na společensko-politický kontext, jak dějiny vzdělávání dospělých na našem území jednoznačně dokládají.

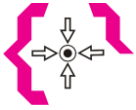
Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. 77 s. ISBN 978-80-244-3248-9

5 Aktuální trendy vzdělávání dospělých. Grantová podpora

Cíle

Cílem kapitoly je získání přehledu v současných trendech vzdělávání dospělých v českém i obecném měřítku. Poznání dynamiky vzdělávání dospělých a perspektiv jeho směřování je důležitým východiskem pro efektivní koncipování a realizaci vzdělávacích akcí pro dospělé, tedy potřebné pro koncepční a organizační pracovníky i pro vzdělavatele dospělých. Zvláštní pozornost je věnována grantové podpoře vzdělávání dospělých jako jednomu z nejsilnějších trendů současnosti.

Časová náročnost

Základní zvládnutí terminologie tématu a stěžejních souvislostí vyžaduje 60 minut, prohlubující studium v dokumentaci praxe vzdělávání dospělých dalších 60 minut.

Pojmy k osvojení

- aktuální trendy vzdělávání dospělých
- grantová podpora vzdělávání
- Evropský sociální fond
- operační programy ESF

5.1 Vývojové trendy vzdělávání dospělých v současnosti

Vývojové tendence (více než jedno desetiletí a současně stále platící):

- kvantitativní rozvoj
  - nejvýraznější a nejnápadnější tendence
  - v počtu vzdělávacích příležitostí a realizovaných vzdělávacích akcí,
  - v počtu účastníků vzdělávání,
  - v počtu subjektů koncipujících a realizujících vzdělávací akce.
- proměna cílové skupiny vzdělávací nabídky
  - nikoli prosté zvýšení počtu vzdělávaných,
  - nýbrž rozšíření „záběru adresátů vzdělávací nabídky“
  - od dřívějšího zaměření na cílové podskupiny potenciálních vzdělávaných k odstranění preferovaných/opomíjených skupin a ke koncipování vzdělávací nabídky pro každého, včetně například dospělého v postprofesní etapě života; příklad: výrazný rozvoj vzdělávacích příležitostí seniorů
- proměny vzdělávacího obsahu – nová témata ve vzdělávání dospělých
- v profesním a dalším profesním vzdělávání dospělých
- v zájmovém vzdělávání dospělých

- v občanském vzdělávání dospělých

Poznámka

Pro ilustraci tohoto vývoje se zaměříme na oblast neprofesního vzdělávání dospělých, tedy zájmového a občanského vzdělávání. Vedle tradičních a stále vyhledávaných témat se v současnosti v zájmovém i občanském vzdělávání stále častěji objevují témata nová, reflektující důležitá témata soudobé společnosti, jakými jsou intenzivní rozvoj informačních a komunikačních technologií a využívání produktů tohoto rozvoje, negativní projevy civilizačního rozvoje a vyrovnávání se s nimi, zahrnující komplex edukačních témat ekologických a medicínských včetně problematiky zdraví a zdravého životního stylu, problematika společensky nežádoucích jevů, jejich příčin, projevů a možností prevence.

Lze odůvodněně předpokládat, že pojmenované vývojové trendy v obsahu vzdělávání dospělých (včetně posledně zmíněného) nejsou krátkodobé a že uvedené tematické okruhy setrvají ve vzdělávací nabídce i v nadcházejících desetiletích.

K vývojovým trendům vzdělávání dospělých patří dále:

- trend koordinace vzdělávání dospělých spojený se vznikem koordinujícího subjektu
- zájem státu o vzdělávání dospělých, mající zejména podobu legislativní podpory
- obohacení používaných výukových prostředků – výraznější využívání nových organizačních forem vzdělávání, zejména forem neprezenčního vzdělávání,
- využití nejnovějších technologií jako výukových prostředků
- grantová podpora vzdělávání dospělých

Poznámka

Konkretizaci aktuálního stavu v oblasti výukových prostředků, který již v současnosti zaznamenává posun k aktivizaci vzdělaného a individualizaci vzdělávacího procesu v souvislosti s využitím nových informačních a komunikačních technologií a s ním souvisejícími organizačními formami neprezenčního vzdělávání je věnována příslušná kapitola této studijní opory.

5.2 Grantová podpora vzdělávání dospělých

- do počátku 21. století – dílčí iniciativy institucí a firem v podpoře vzdělávání vybraných skupin dospělých

- po roce 2000: masivní rozvoj nadnárodních iniciativ v podpoře celoživotního učení, zejména v rámci programů Evropské unie pro podporu vzdělávání v dospělosti

- Evropský sociální fond a jeho operační programy

- ESF jako jeden ze strukturálních fondů EU, finanční nástroj pro realizaci evropské strategie zaměstnanosti

- Operační program = tematický víceletý program, jehož prostřednictvím je možno čerpat prostředky z ESF

Operační programy ESF, v jejichž rámci Česká republika využila podporu vzdělávání dospělých:

a) programové období 2004-2006:

- OP RLZ Rozvoj lidských zdrojů a další (SROP, ...)

b) programové období 2007-2013:

- OP LZZ Lidské zdroje a zaměstnanost
- OP VK Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- OP Praha – Adaptabilita

c) programové období 2014-2020:

- OP VVV Výzkum, vývoj, vzdělávání
- OP Zaměstnanost
- OP Praha – pól růstu ČR

- Struktura operačního programu – výzvy k podávání projektových žádostí – požadavky na projekt,
- přínosy a úskalí tak silné grantové podpory vzdělávání dospělých

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Pokuste se pojmenovat příčiny výrazného kvantitativního nárůstu vzdělávání dospělých datujícího se od konce 20. století do současnosti. Existují jiné příčiny tohoto nárůstu v našem prostředí ve srovnání s ostatním světem?*
- *Při mapování vývojových tendencí byla zmíněna tzv. tradiční témata vzdělávání dospělých, která jsou vyhledávána stále. Uveďte příklady takových „nadčasových“ témat.*
- *V posledním více než desetiletí se s příklady vzdělávacích projektů s podporou ESF setkáváme takřka denně. Najděte příklady takových vzdělávacích projektů z různých operačních programů, s různě vymezenou cílovou skupinou, různých realizátorů.*

Souhrn

Současné vzdělávání dospělých se vyznačuje několika výraznými vývojovými trendy, které se týkají stavu a rozvoje vzdělávání dospělých jak v České republice, tak v celosvětovém měřítku. K těmto trendům patří zejména výrazný kvantitativní nárůst vzdělávání dospělých na přelomu dvacátého a jednadvacátého století, a to v počtu akcí, počtu účastníků i počtu poskytovatelů vzdělávání, nové (rozšířené) chápání adresáta

vzdělávací nabídky včetně rozvoje vzdělávání seniorů, dále vstup nových témat do vzdělávání dospělých a rozšíření repertoáru výukových prostředků do vzdělávání dospělých.

Významným aktuálním trendem současného vzdělávání dospělých je rovněž výrazná grantová podpora vzdělávání dospělých, jak ji pro realitu vzdělávání v České republice umožňují operační programy Evropského sociálního fondu.

Literatura

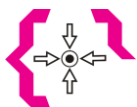
PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

VETEŠKA, Jaroslav, VACÍNOVÁ, Tereza a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých. Andragogika na prahu 21. století*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011. 208 s. ISBN 978-80-7452-012-9

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5

6 Dospělý a jeho vzdělávání

Cíle

Cílem kapitoly je ujasnění toho, jak andragogika chápe dospělého člověka v edukačním procesu – jak jej vymezuje a charakterizuje a které z jeho charakteristik ovlivňují vzdělávací proces dospělých.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací a orientace v edukační praxi podle formulovaných úkolů/kontrolních otázek: 60 minut

Pojmy k osvojení

- dospělý v pojetí andragogiky
- vzdělávací potřeby dospělých
- specifické rysy dospělého vzdělávaného
- učební styl
- vzdělavatelnost
- docilita

6.1 Dospělý v pojetí andragogiky

Vymezení dospělého jedince podle andragogiky

- svébytné, nikoli převzetí z jiných oborů práva, psychologie, zejména bez konkrétní věkové hranice

Poznámka

Dospělým jedincem podle andragogiky rozhodně není ten, kdo dosáhl konkrétní věkové hranice, například osmnácti let. Zcela jistě totiž nelze s touto věkovou hranicí (nebo i jinou, máme-li na mysli i jiné části světa) spojovat nějaký přelomový okamžik ve vzdělávací dráze, který by platil pro celou (dospělou) populaci nebo alespoň její většinu. Je-li pro charakteristiku dospělého jako účastníka vzdělávání potřebné odlišit jej od dítěte v procesu edukace, pak bude takové vymezení souviset jednak s osobnostním rozvojem a s atributy zralé osobnosti, jak ji vymezují psychologické disciplíny, jednak se sociálním (či sociálně-ekonomickým) rozměrem dospělosti a pak také se souvisejícími výstupy (dosavadního) edukační dráhy jedince.

Dospělý člověk je z pohledu andragogiky takový jedinec, který

- dosáhl biologické, psychologické a sociálně-ekonomické zralosti,
- je samostatně výdělečně činný nebo ekonomicky nezávislý,
- završil svou první vzdělávací cestu a vstoupil (nebo mohl vstoupit) na trh práce.

6.2 Vzdělávací potřeby dospělých

Vzdělávací potřeby dospělých – proč se dospělí vzdělávají (nebo proč by se měli vzdělávat)?

Poznámka

V kapitolách o celoživotním učení již bylo konstatováno, že s vědomostmi a dovednostmi osvojenými a vytvořenými v dětství a mládí lidé rozhodně nevystačí po celý život a že se už toto konstatování stalo obecně přijatým názorem celé populace. Přesto se setkáváme v širokém povědomí s poměrně zúženým chápáním užitečnosti a potřeby vzdělávání v dospělosti. Tímto zúžením je míněno vztahování vzdělávání k profesnímu uplatnění, jeho získání, udržení nebo zlepšení. To je možná nejčastější, a přitom nepochybně pádný důvod pro využití vzdělávacích příležitostí, které se dospělým nabízejí, neměl by to však být důvod jediný.

Analýza vzdělávacích potřeb v komplexním pojetí:

- vzdělávací potřeby (z pohledu) dospělého jedince,
- vzdělávací potřeby (z pohledu) firmy, instituce,
- vzdělávací potřeby (z pohledu) společnosti.

Klíčové = vzdělávací potřeby jednotlivce, ovšem nejen profesní, ale v kontextu všech životních situací, v nichž si může dospělý jedinec uvědomovat deficit svých vědomostí a dovedností pro naplňování některé ze svých rolí.

Identifikace vzdělávacích potřeb dospělých

- jako důležité východisko pro koncipování vzdělávacích příležitostí v místě, regionu i v širším měřítku;
- téma pro instituce vzdělávající dospělé, pro tvůrce vzdělávací politiky i téma andragogických výzkumů.

6.3 Specifické rysy dospělého vzdělávaného

Dospělý vzdělávaný – jiný aktér edukačního procesu, než žák (dítě).

Specifické rysy dospělého vzdělávaného

(s dopadem na vstup, setrvání a úspěšnost dospělého ve vzdělávání), zejména:

- dospělý jedinec je zralou osobností s ujasněnou hodnotovou orientací,

- dospělý člověk má/nemá vytvořený učební styl, tedy strategii učení; kroky, které v procesu učení činí, se osvědčily v jeho předchozím vzdělávání, a proto jimi postupuje v dalších vzdělávacích počinech.
- dospělý člověk má své profesní a rodinné (případně i další – občanské) angažmá atd.

Poznámka

Uvedené rysy dospělého vzdělávaného jsou záměrně formulovány v kladné variantě, přičemž stejně pravděpodobně se mohou dospělého vzdělávaného týkat v opačné podobě. Je třeba také zdůraznit, že sotva existuje v tomto ohledu ideální případ (a už vůbec nemůže být většinovou situací), neboť jeden a týž specifický rys dospělého může být u někoho v kladné podobě (podpora rodiny v účasti dospělého ve vzdělávání), u jiného dospělého právě naopak (rodina vnímá vzdělávání, zejména střednědobé a dlouhodobé, jako překážku v životě rodiny). Ujasněnost a efektivnost učebního stylu dospělých je pak samostatným a rozhodně nejednoznačným tématem k diskusi.

6.4 Vzdělavatelnost dospělých

Vzdělavatelnost dospělých (docilita)

- jako schopnost dospělých se učit, aktivně vstoupit do procesu učení, osvojovat si nové vědomosti, vytvářet dovednosti a návyky a v souhrnu tak nabývat nových kompetencí potřebných pro adekvátní uplatnění
- s věkem se neztrácí, ale modifikuje a strukturně mění,
- modifikace:
  - od mechanické paměti k logické paměti,
  - místo rychlosti osvojování přesnost, jistota atd.
  - věkem podmíněné oslabení paměti (AAMI) je kompenzováno vyšší odpovědností v přístupu k učení, ochotou vzdělávat se atd.
- Faktory ovlivňující schopnost dospělého se učit:
  - vůle,
  - uvědomělost,
  - intelekt,
  - rychlost osvojování nových informací,
  - trvanlivost učení
 (= možné příčiny velkých interindividuálních rozdílů mezi dospělými)
- Vzdělavatelnost dospělého jako příčina úspěšnosti/neúspěšnosti dospělého ve vzdělávání
 → proto i téma jednoho z prvních velkých andragogických výzkumů v celosvětovém měřítku, výzkumu E. L. Thorndika o vztahu věku a vzdělavatelnosti dospělých (20. léta 20. století).
- závěry Thorndikova výzkumu: vzdělavatelnost dospělého se s věkem neztrácí, jen se proměňuje. Věk není faktorem, který sám o sobě docilitu dospělých zásadně snižuje.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *V podkapitole o vzdělávacích potřebách dospělých bylo konstatováno, že se netýkají jen potřeb vzdělávat se v souvislosti s profesním uplatněním. Uveďte příklady vzdělávacích potřeb dospělých, které nesouvisejí s profesním životem jedince, přesto mohou být vnímány jako velmi naléhavé.*
- *Které vzdělávací potřeby dospělých je možno vymezit z celospolečenského pohledu?*
- *Pokuste se konkretizovat, jak ve Vašem případě (nebo v případě Vašich rodičů) ovlivňují úspěšnost vzdělávání vybrané charakteristiky ze specifických rysů dospělého vzdělávaného uvedených ve výčtu v podkapitole 6.3.*
- *Najděte příklady vzdělávacích témat, v nichž se projevuje modifikace vzdělavatelnosti dospělých včetně její kompenzace.*

Souhrn

Předmětem zájmu andragogiky je dospělý člověk a jeho vzdělávání. Dospělý je v andragogice chápán jako jedinec, který dosáhl biologické, psychologické a sociálně-ekonomické zralosti, je samostatně výdělečně činný nebo ekonomicky nezávislý, završil svou první vzdělávací cestu a vstoupil (nebo mohl vstoupit) na trh práce. K důvodům, které vedou dospělého k novému vstupu do vzdělávání, patří zejména naplňování jeho vzdělávacích potřeb, například (avšak nejen) potřeby profesního a společenského uplatnění. Dospělý jako účastník vzdělávání je v řadě charakteristik jiným „žákem“, než dítě a mladý člověk, a pojmenování a respektování těchto specifických rysů dospělého vzdělávaného (ujasněná hodnotová orientace, vypracovaný efektivní učební styl atd.) je důležitým východiskem pro směřování k efektivitě vzdělávacího procesu dospělých. S tím souvisí rovněž problematika vzdělavatelnosti (docility) dospělých – schopnost dospělého se učit se s věkem neztrácí, avšak modifikuje.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje. Výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 280 s. ISBN 80-200-0950-7

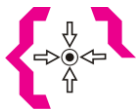
PALÁN, Zdeněk, LANGER, Tomáš. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86723-58-7

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých. Pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010. 200 s. ISBN 978-80-86723-98-3

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

7 Úvod do andragogické didaktiky

Cíle

Cílem kapitoly je objasnění andragogické didaktiky jako disciplíny, jejího předmětu a pojetí v kontextu celé andragogiky a dále seznámení se základním pojmoslovným aparátem.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací: 60 minut

Pojmy k osvojení

- andragogická didaktika
- androdidaktika
- předmět disciplíny
- androdidaktičtí autoři

Andragogická didaktika

- též ve variantě androdidaktika
- původ slova: ze starořeckých slovních základů aner, andros + ago, agein, agogé + didasko, didaskein
- dílčí andragogická disciplína
- její místo ve struktuře andragogiky: v kontextu vymezení předmětu celého andragogického oboru (například: široce chápaná edukace dospělého zahrnující celou edukační realitu, tj. jak organizované učení, tak sebeřízené učení atd., srov. vymezení podle Andragogického slovníku J. Průchy aj. Vetešky) je andragogická didaktika stěžejní disciplínou andragogiky
- předmět disciplíny: podstata a zákonitosti výukového procesu dospělých a jeho realizace
- autoři: Jaroslav Mužík, Věra Bočková, Jiří Průcha, Helena Zlámalová, Ludvík Eger, Iveta Bednaříková aj.

Poznámka

Z dosavadních formulací v této studijní opoře lze odvodit, že pojmy andragogická didaktika a androdidaktika jsou zde používány rovnocenně a jsou chápány jako terminologické ekvivalenty. Tak je to rovněž pojímáno téměř ve všech zdrojích andragogických informací, zejména těch relevantních. Usuzování na významovou odlišnost uvedených pojmů, byť není takový náhled vyloučený, tedy nemá zásadní opodstatnění.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- Vyhledejte ve zdrojích informací další autory androdidaktických publikací a konkretizujte, na které dílčí téma andragogické didaktiky se zaměřují.
- Pokuste se charakterizovat – s oporou o pedagogické a andragogické výkladové slovníky – vztah andragogické didaktiky k obecné didaktice.

Souhrn

Andragogická didaktika (nebo také androdidaktika) je dílčí andragogickou disciplínou, která se zabývá klíčovou oblastí andragogiky, totiž podstatou a zákonitostmi výukového procesu dospělých jako organizovaného učení, v širší koncepci se zaměřuje i na problematiku učení dospělých mimo rámec organizovaného vzdělávacího procesu.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

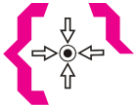
MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 323 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 82 s. ISBN 978-80-244-3249-6.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

8 Výukový proces dospělých: podstata a časová posloupnost

Cíle

Cílem kapitoly je objasnění podstaty výukového procesu, seznámení se základními pojmy souvisejícími s koncipováním a realizací výukového procesu, vysvětlení časové posloupnosti výukového procesu jako teoretického konstruktů a podrobnější charakteristika jednotlivých etap výukového procesu.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací: 60 minut

Pojmy k osvojení

- výukový proces
- podstata organizovaného učení
- etapy výukového procesu
- motivování
- expozice
- fixace
- aplikace
- diagnostika

8.1 Výukový proces a související pojmy

Výukový proces:

jako proces organizovaného učení, směřující k dosažení výukového cíle, tj. osvojení vědomostí, vytvoření dovedností, návyků, utváření postojů atd., nabývání kompetencí

Pojmy související s tímto procesem organizovaného učení:

8.2 Časová posloupnost výuky – podstata a konkretizace

Podstata časové posloupnosti výuky: podle zákonitostí procesu učení

- Etapy procesu výuky (jako teoretický konstrukt):

1. motivování – navození učebních činností
2. expozice – prvotní seznamování s učební látkou (prezentace učební látky)
3. fixace s aplikací – upevňování osvojované učební látky, její aplikace na příkladech z praxe
4. diagnostika – zjišťování (a hodnocení) výsledků osvojovacího procesu

Poznámka

Na tomto místě je zapotřebí poznamenat, že na význam přikládány charakteristice časové posloupnosti procesu výuky nenahlížíjí autoři androdidaktických publikací stejně – někteří ji považují za podstatné východisko pro ujasnění toho, jak má být výukový proces jako celek i v jednotlivých výukových jednotkách (lekcích, blocích výuky) koncipován, jiní autoři se takovému ujasnění nevěnují.

8.3 Etapy výukového procesu dospělých a jejich specifické rysy

Jaké jsou odlišnosti jednotlivých etap výukového procesu dospělých ve srovnání s etapami vyučovacího procesu žáků (dětí, mládeže)?

K etapě motivování:

- potřebnost navozování učebních činností dospělých (teorie versus postoj praktiků),
- prostředky navozování učebních činností, které jsou účinné ve vyučování na základní/střední škole, a jejich uplatnitelnost ve výuce dospělých,
- specifické prostředky navozování učebních činností dospělých, které nejsou (nemohou být) využívány na základní/střední škole

K etapě expozice:

- obecná podstata seznamování s učební látkou,
- varianty prezentace učební látky ve vztahu k charakteristice (vývojové i jiné) vzdělávaných

K etapě fixace a aplikace:

- vliv životních a profesních zkušeností dospělých na upevňování osvojované učební látky: výběr vhodného využití těchto zkušeností vzdělávaných pro posilování fixace učební látky
- možná úskalí dosavadních profesních zkušeností při upevňování osvojované učební látky
- přínosnost spojení upevňování učební látky s aplikací na praktických příkladech

K etapě diagnostiky výsledků výukového procesu:

- smysl zjišťování výsledků výukového procesu dospělých jako zpětná vazba pro vzdělávané i vzdělavatele (a organizátory vzdělávací akce)
- potřebnost (nebo nepotřebnost) explicitního hodnocení výsledků výukového procesu

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Proč je výčet etap výukového procesu charakterizován jako teoretický konstrukt? Zamyslete se nad tím, jak by byla koncipována výuková jednotka (například jeden výukový blok v libovolném tématu dalšího profesního vzdělávání), kdyby měl být vždy dodržen sled výukových etap v každé jednotlivé výukové jednotce.*
- *Pokuste se zdůvodnit, proč je etapa expozice charakterizována jako prvotní seznamování s učební látkou.*
- *Zvolte příklad vzdělávací akce, v níž byste vzhledem ke své odbornosti mohl být vzdělavatelem, a konkretizujte, jak byste postupoval při navozování učebních činností dospělých vzdělávaných.*
- *Ve svém profesním okolí zmapujte příklady, kdy dosavadní profesní zkušenosti dospělých působily kontraproduktivně v procesu upevňování učební látky. Jak může vzdělavatel takové výukové situace eliminovat?*
- *Charakterizujte, jaký typ výukových akcí rozhodně potřebuje explicitní hodnocení výsledků výukového procesu. Připojte konkrétní příklady takových vzdělávacích akcí.*

Souhrn

Výukový proces je jako proces organizovaného učení tradiční a stále frekventovaným případem realizace učebního procesu ve vzdělávání dospělých. Pro jeho uspořádání jsou vycházející z podstaty procesu učení konkretizovány etapy výukového procesu (zpravidla pojmenovávány jako motivování, expozice, fixace s aplikací, diagnostika). Vzhledem ke specifickým rysům dospělých vzdělávaných se v realizaci jednotlivých etap výukového procesu projevují některé odlišnosti od procesu vzdělávání dětí a mládeže. Tyto odlišnosti se nejčastěji týkají možnosti využití dosavadních profesních, vzdělávacích a někdy i životních zkušeností dospělých ve vztahu k osvojované učební látce, přičemž mohou efektivitu osvojovacího procesu významně posilovat (někdy ovšem i komplikovat).

Literatura

MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 323 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

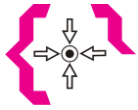
BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Dotisk 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 82 s. ISBN 978-80-244-3249-6.

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

9 Výukové prostředky: pojetí, struktura; materiální prostředky výuky ve vzdělávání dospělých. Výukové metody.

Cíle

Cílem kapitoly je seznámení s důležitým didaktickým pojmem výukové prostředky, jeho podstatou a členěním a dále s materiálními výukovými prostředky. Následuje objasnění pojmu výuková metoda, výběru kritéria pro uspořádání výukových metod a jejich výčet s objasněním podstaty, uvedením konkrétních příkladů a strukturované didaktické charakteristiky a souhrnným hodnocením.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 120 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací 120 minut

Pojmy k osvojení

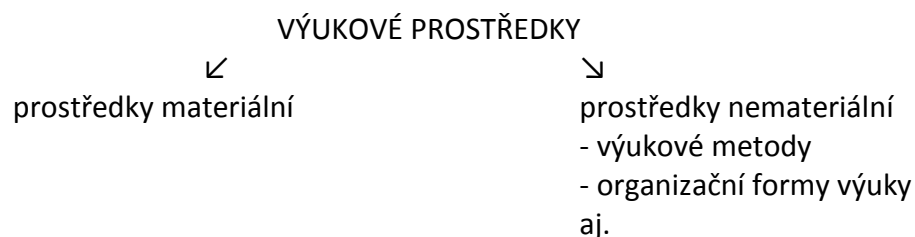
- prostředky výuky
- materiální výukové prostředky
- nemateriální výukové prostředky
- výuková metoda
- kritérium charakter interakce vzdělavatel – vzdělávaný
- výukové metody monologické
- výukové metody dialogické
- výukové metody problémové
- výukové metody výcvikové

9.1 Prostředky výuky – pojem a členění

- nadřazený pojem: edukační prostředky
- pojetí výukových prostředků: širší a užší
- zde: prostředky výuky jako nástroje realizace výukového procesu, tj. spíše užší pojetí

Členění:

9.2 Výukové prostředky materiální

Materiální výukové prostředky – hmotné nástroje výukového procesu:

Vybavení klasické učebny: tabule (všechny druhy), přístrojové vybavení pro vizuální podporu prezentace učební látky (projekci)

Vybavení speciální učebny: přístrojové vybavení jazykové učebny, počítačové učebny, laboratoře a další specifická vybavení učeben

Prostředky pro učební aktivity učících se: učebnice a pracovní sešit – tištěné i multi/mediální varianty učební pomůcky

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- Zmapujte ve zdrojích androdidaktických informací, jak jsou různými autory vymezovány výukové prostředky, zejména s ohledem na jejich možné širší pojetí. Co dalšího kromě zde prezentovaných výukových prostředků jiní autoři zařazují „navíc“ (a s jakou argumentací)?
- Androdidaktická teorie i praxe v souvislosti s výukovými prostředky obvykle rovněž vyhodnocují, které prostředky (zda materiální nebo nemateriální) mají významnější dopad na efektivitu výukového procesu. Pokuste se formulovat svůj názor a připojte argumentaci.
- Které další příklady materiálních výukových prostředků ve svém vzdělávání používáte nebo jste někdy měli příležitost použít (například v dalším profesním nebo v zájmovém vzdělávání)?
- Vyhodnoťte svou dosavadní zkušenost s učebnicemi (nebo pracovními sešity) ve vzdělávání dospělých a formulujte charakteristiku učebnice, která by nejlépe odpovídala potřebám učících se.

9.3 Výuková metoda – pojem a členění

Pojem: metoda (ze starořec. methodos) = „cesta, způsob směřování k dosažení cíle“

- výuková metoda = cesta k dosažení výukového cíle,

= způsob činnosti vzdělavatele i vzdělávaného směřující k dosažení vzdělávacího cíle (osvojení vědomostí, vytvoření dovedností, návyků atd.).

Početnost výukových metod → potřeba jejich uspořádání: různá kritéria uspořádání, různé varianty členění

Zde výběr kritéria: charakter interakce vzdělavatel – vzdělávaný, podle tohoto kritéria členění na:

- výukové metody monologické
- výukové metody dialogické
- výukové metody problémové
- výukové metody výcvikové

V další charakteristice vymezovány a charakterizovány výukové metody podle osnovy:

- a) podstata metody
- b) příklady
- c) charakteristika:
  - didaktické výhody
  - didaktické nevýhody
- d) další charakteristiky a souhrnné hodnocení

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Vyhledejte ve zdrojích androdidaktických informací, která jiná kritéria členění výukových metod mohou být použita a jak je podle nich výukových metod uspořádán.*

9.4 Výukové metody monologické

- a) jejich podstata: jednosměrnost, absence interaktivity, výrazná aktivita x pasivita (?)
- b) příklady: přednáška, výklad
- c) charakteristika:
  - didaktické výhody:
    - hutnost toku informací – časová úspornost
    - velké množství vzdělávaných
    - prezentace učební látky v systému
  - didaktické nevýhody:
    - pasivita vzdělávaných
    - silné (až výlučné) zaměření na jeden ze smyslů – únavnost
    - absence zpětné informace o průběhu osvojovacího procesu
    - nízká efektivita výukového procesu
- Náročnost pro vzdělavatele:
  - v etapě přípravy prezentace učební látky
  - při vlastní realizaci výuky
- d) Souhrnné didaktické hodnocení monologických výukových metod: srovnání didaktických výhod a didaktických nevýhod z pohledu vzdělávaných a z pohledu vzdělavatele

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Je nepochybné, že existuje řada vzdělávacích situací, v nichž je z nějakého důvodu využití monologické výukové metody potřebné. V jakém typu vzdělávací akce je adekvátní užití výukové metody přednášky?*
- *Jak by měl vzdělavatel postupovat, aby co nejvíce zmírnil nevýhody monologických výukových metod?*

- Konkretizujte nároky monologických výukových metod na vzdělavatele.

9.5 Výukové metody dialogické

a) jejich podstata: obousměrný tok informací vzdělavatel – vzdělávaný i mezi vzdělávanými, existence interakce mezi činiteli, aktivita všech zúčastněných

→ proto jsou zařazovány mezi aktivizační výukové metody

b) příklady: výukový rozhovor, dialog v plénu, skupinový dialog, ..., brainstorming (specifická dialogická metoda, aktivizační potenciál, rozvoj kreativity)

c) charakteristika:

- didaktické výhody:

- aktivita všech, zejména vzdělávaných
- naděje na vysokou efektivitu osvojovacího procesu
- explicitně vyjádřená zpětná vazba – informace o průběhu osvojovacího procesu
- přirozenost – blízkost běžné komunikaci

- didaktická úskalí:

- značná náročnost na čas
- obtížné prezentování (a osvojování) učební látky v systému
- výrazný limit počtu účastníků

- Náročnost pro vzdělavatele:

- v etapě přípravy prezentace učební látky
- při vlastní realizaci výuky

d) Souhrnné didaktické hodnocení dialogických výukových metod: srovnání didaktických výhod a didaktických úskalí z pohledu vzdělávaných a z pohledu vzdělavatele

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- Realizace metody brainstormingu ve výukovém procesu dospělých je z pohledu vzdělavatele přínosná především pro výraznou aktivizaci vzdělávaných. Čím vyhovuje tato metoda dospělým vzdělávaným?
- Jaká organizační opatření by měl vzdělavatel zvolit, aby použití brainstormingu bylo efektivní?
- Pokuste se porovnat didaktické výhody a didaktické nevýhody dialogických výukových metod z pohledu dospělého vzdělávaného – co bude mít větší významnost?

9.6 Výukové metody problémové (metody řešení problémů)

a) jejich podstata: do interakce vzdělavatel – vzdělávaný je vložena problémová situace; výukové téma = formulováno jako problém, který je zapotřebí společně vyřešit, aktivita všech zúčastněných

→ proto jsou zařazovány mezi aktivizační výukové metody

b) příklady: metody situační
metody inscenační
metody projektové

c) charakteristika:

- didaktické výhody:

- aktivita všech, zejména vzdělávaných
- naděje na vysokou efektivitu osvojovacího procesu
- explicitně vyjádřená zpětná vazba – informace o průběhu osvojovacího procesu
- přirozenost – blízkost běžnému životu dospělého

- didaktická úskalí:

- značná náročnost na čas
- obtížné prezentování (a osvojování) učební látky v systému
- výrazný limit počtu účastníků

- Náročnost pro vzdělavatele:

- v etapě přípravy prezentace učební látky
- při vlastní realizaci výuky

d) Souhrnné didaktické hodnocení problémových výukových metod: srovnání didaktických výhod a didaktických nevýhod z pohledu vzdělávaných a z pohledu vzdělavatele

↓

- Spřízněnost problémových výukových metod s dialogickými

- Znamky didakticky efektivní problémové situace:

- srozumitelnost
- přehlednost
- blízkost realitě
- blízkost životním/profesionálním zkušenostem vzdělávaných
- řešitelnost

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

▪ *V obecné charakteristice problémové situace byly vzpomenuty jenom její nejvýznamnější rysy. Které další charakteristické rysy by měla mít problémová situace, aby ji bylo možno efektivně využít ve výukovém procesu?*

▪ *Užití problémových výukových metod se pro jednotlivá výuková témata hodí v různé míře. Pokuste se vybrat z pregraduální přípravy sociálních pedagogů a z jejich dalšího profesního vzdělávání taková výuková témata, která jsou vhodná pro realizování inscenačními výukovými metodami.*

- *Pokuste se navrhnout výukové téma například z profesní přípravy v sociální sféře, které by bylo možné (a žádoucí) realizovat v podobě výukového projektu.*

9.7 Výukové metody výcvikové (praktické)

- specifické postavení výcvikových metod

a) podstata: praktické osvojování dovedností až do úrovně návyků

b) výcvik, trénink

c) charakteristika:

- didaktické výhody výcvikových metod:

- vysoká aktivita učících se

- okamžitá bezprostřední zpětná informace o průběhu osvojovacího procesu

- limity užití výcvikových metod:

- omezená použitelnost (pouze pro vybraná výuková témata)

- limit počtu účastníků

- časová náročnost

- Náročnost pro vzdělavatele:

- v etapě přípravy prezentace učební látky

- při vlastní realizaci výuky

d) Souhrnné didaktické hodnocení monologických výukových metod: srovnání didaktických výhod a didaktických nevýhod z pohledu vzdělávaných a z pohledu vzdělavatele

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *V jakém smyslu se o výcvikových výukových metodách hovoří jako o specifické skupině výukových metod v kontextu přijatého členění podle zvoleného kritéria?*
- *Nejzřejmějšími příklady vhodného použití výcvikových metod jsou nepochybně příklady z průpravného profesního nebo dalšího profesního vzdělávání ve vybraných profesích. Najděte příklady akcí zájmového vzdělávání dospělých, v nichž jsou výcvikové metody používány.*

Souhrn

Pro realizaci výukového procesu jsou výukové prostředky chápány jako nástroje jeho realizace zcela nezbytné; při jejich přehledu je standardní členění na tzv. materiální výukové prostředky a prostředky nemateriální. Materiální výukové prostředky jsou tradiční součástí výukového procesu dospělých, neboť zahrnují jak obvyklé vybavení učeben (například tabule), tak učební pomůcky učícího se (například učebnice), a samozřejmě rovněž jejich současné varianty využívající moderní technologie.

Výukové metody jsou jako nemateriální výukové prostředky chápány jako jeden ze zásadních nástrojů výukového procesu, které používá vzdělavatel (spolu se vzdělávanými) ve směřování k dosažení výukového cíle.

Pro členění a konkretizaci těchto postupů činností vzdělavatele i vzdělávaných je možno jako přehledné kritérium použít vymezení podle charakteru interakce mezi vzdělavatelem a vzdělávanými. Výsledné členění na výukové metody monologické, dialogické, problémové a výcvikové současně výstižně pojmenovává právě ony postupy v realizaci výukového procesu, z nichž vzdělavatel vybírá. Každý z postupů (každá ze skupin výukových metod) má silné didaktické výhody, avšak i didaktické nevýhody, případně limity použití. Při výběru výukových metod jsou právě tyto didaktické charakteristiky podstatné – vzdělavatel na didaktických výhodách může stavět, s didaktickými nevýhodami se potřebuje vypořádat (zmírnit jejich dopad). Každý z postupů rovněž klade nároky na vzdělavatele jak v etapě přípravy výuky, tak i její realizace.

Literatura

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. Dotisk 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 82 s. ISBN 978-80-244-3249-6.

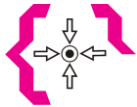
MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 323 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

10 Organizační formy výuky: pojetí a členění. Formy prezenční výuky. Formy neprezenční výuky.

Cíle

Cílem kapitoly je objasnění důležitého pojmu z okruhu nemateriálních výukových prostředků – organizačních forem výuky, prezentace možných členění repertoáru organizačních forem výuky, vyložení podstaty terminologických variant organizačních forem výuky s přímým kontaktem mezi vzdělavatelem a vzdělávaným, tedy těch, které jsou spojeny s účastí aktérů výukového procesu ve výukovém prostoru a čase, a konkretizace těchto forem výuky. Kapitola uvádí rovněž do terminologie neprezenčního vzdělávání, jeho vývoje a aktuálních trendů a didaktického hodnocení.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 120 minut + prohlubující studium dalších zdrojů informací 120 minut

Pojmy k osvojení

- výukové prostředky nemateriální
- organizační formy výuky
- kritérium způsobu kontaktu vzdělavatel – vzdělávaný
- formy výuky s přímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný
- formy výuky s nepřímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný
- prezenční formy výuky
- přednáška, přednáškový cyklus
- beseda, cyklus besed
- kurz
- seminář
- školení
- organizační formy neprezenční výuky
- vzdělávání prostřednictvím médií
- distanční vzdělávání
- korespondenční vzdělávání
- e-learning

10.1 Organizační formy výuky

chápany jako nemateriální výukové prostředky
definovány nejčastěji jako

= souhrn organizačních opatření, která jsou spojena s relativně ustáleným uspořádáním výuky v realizaci konkrétního vzdělávacího procesu.

Relativně široký repertoár organizačních forem výuky → potřeba uspořádání a členění jejich výčtu podle určitého kritéria.

Ve zdrojích: členění forem výuky podle různých kritérií, například:

- podle výukového prostředí
- podle časového uspořádání
- podle zaměření vzdělávací akce
- podle oblasti vzdělávání dospělých

Přehledné kritérium pro základní rozlišení = způsob kontaktu vzdělavatel – vzdělávaný

členění na

organizační formy výuky
s přímým kontaktem
vzdělavatel – vzdělávaný,

organizační formy výuky
s nepřímým kontaktem
vzdělavatel – vzdělávaný.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Vyhledejte v literatuře, kterými příklady jsou dokládána členění organizačních forem výuky podle výukového prostředí, časového prostředí nebo zaměření vzdělávací akce.*
- *Vyhodnoťte příklady vzdělávací nabídky pro dospělé, které jste shromáždili jako doklady současného stavu vzdělávacích příležitostí, podle organizačních forem a pokuste se o interpretaci výsledného stavu.*

10.2 Organizační formy prezenční výuky

= takové formy výuky, v nichž jsou vzdělavatel i vzdělávaní v přímém kontaktu, protože jsou přítomni v jednom výukovém prostoru a čase (v praxi obvykle nazývány jako „prezenční akce“ nebo „docházkové akce“)

Takovými organizačními formami výuky jsou:

- přednáška/přednáškový večer (jako jednorázová varianta) a přednáškový cyklus,
- beseda (jednorázová varianta) a cyklus besed
- kurz,
- seminář,
- školení,
- workshop
- atd.

Poznámka

Jiná pojmenování této skupiny organizačních forem výuky (s přímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný), tedy „organizační formy prezenční výuky“ nebo „prezenční formy výuky“, jsou

někdy studenty nesprávně pochopena, neboť je vztahují k prezenční formě vysokoškolského studia, jak ji uvádí zákon o vysokých školách. V praxi vzdělávání dospělých (v dalším profesním vzdělávání, v zájmovém vzdělávání atd.) ovšem v převážné většině případů nejde o spojení s vysokoškolským studiem a onen „prezenční“ atribut výuky vychází z charakteristiky „vzdělavatel a vzdělávání jsou ve výukové situaci přítomni v jednom (témže) výukovém prostoru a čase“.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Se kterými dalšími organizačními formami výuky s přímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný jste se setkali při mapování nabídkou vzdělávacích příležitostí pro dospělé?*
- *Pokuste se zdůvodnit, proč se v poslední době setkáváme stále častěji s kurzem jako názvem formy výuky dospělých? (Jaké jsou charakteristické znaky kurzu a jak jsou naplňovány v nových, „netradičních“ kurzech?)*

10.3 Organizační formy neprezenční výuky

= takové formy výuky, v nichž vzdělavatel i vzdělávání nejsou v přímém kontaktu. Jejich kontakt je nepřímý (zprostředkovaný), protože nemůže být přímý – nejsou přítomni v jednom výukovém prostoru a čase (a přesto se výukový proces za participace obou aktérů skutečně koná).

„Organizační formy neprezenční výuky“ a „formy výuky s nepřímým kontaktem mezi vzdělavatelem a vzdělávanými“ jsou názvové ekvivalenty tohoto organizačního uspořádání výukového procesu.

Poznámka

Tzv. nepřímý kontakt mezi vzdělavatelem a vzdělávaným(i) rozhodně neznamená nulový kontakt, nýbrž zprostředkovaný. Zprostředkovatelem tohoto kontaktu jsou média.

Příklady forem výuky s nepřímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný:

- vzdělávání prostřednictvím rozhlasu
- vzdělávání prostřednictvím televize
- počítačové výukové programy
- distanční vzdělávání (a jeho varianty)

Narůstající rozsah neprezenční výuky = jeden z aktuálních trendů vzdělávání dospělých v 21. století.

Ke vzdělávání prostřednictvím rozhlasu:

- potenciál veřejnoprávního rozhlasu pro vzdělávání a míra jeho využití:
  - dostupnost,
  - finanční nenáročnost,
  - cílová skupina,
  - specifická a didaktická nevýhoda,
  - reálný stav v 21. století

Ke vzdělávání prostřednictvím televize:

- obecná charakteristika (= bez vazby na veřejnoprávní či jinou televizi): možnosti a meze edukačních aktivit televizních stanic/kanálů
  - (dobré) důvody rozvoje „televizního vzdělávání“,
  - koncepce vzdělávacího pořadu,
  - předpokládané cílové skupiny a jejich proměna
  - postoj cílových skupin ke vzdělávací nabídce
  - veřejnoprávní televize versus komerční

K počítačovým výukovým programům:

- B. F. Skinner – autor (mj.) teorie programovaného učení, formulace pěti principů programovaného učení:
  - princip malých kroků,
  - princip aktivní odpovědi,
  - princip posilování,
  - princip zpětné vazby,
  - princip vlastního tempa
- výukový program lineární, alternativní, větvený
- od výukových strojů a na týchž principech koncipovaných knih → k využití PC atd. k řízení učební činnosti studujících – počítačem podporované výuce
- didaktické výhody:
  - individuální tempo učení
  - časová volnost
  - zpětná vazba
  - aktivizace
- didaktické nevýhody:
  - atomizace učební látky + oslabení souvislostí
  - malá podpora iniciativnosti a kreativity vzdělávaného
  - nemožnost rozvoje řečového projevu
  - absence sociálního učení

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- Zmapujte vzdělávací příležitosti prostřednictvím televize a pokuste se o jejich souhrnné hodnocení (početnost, typy vzdělávacích pořadů, témata, cílová skupina apod.).

- *Jaký význam má v době rozvoje informačních a komunikačních technologií vzdělávání prostřednictvím rozhlasu a televize? Vypracujte projekt sondy menšího rozsahu mapující postoje dospělé populace k těmto vzdělávacím příležitostem?*
- *Výukový proces s podporou počítače vychází z tzv. principů programovaného učení. Vyhledejte ve zdrojích odborných informací, které principy jsou takto vymežovány.*

10.4 Distanční forma výukového procesu

Distanční forma výukového procesu (též distanční forma vzdělávání)

= souhrnné pojmenování pro organizační formy vzdělávání dospělých s nepřímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný,

- jež je založeno na individuálním studiu účastníků,
- které je plánováno, organizováno a řízeno vzdělávací institucí
- prostřednictvím specifického souboru nástrojů, jako jsou:
  - detailní studijní program s harmonogramem,
  - soubor tzv. studijních opor,
  - nové způsoby komunikace instituce se studujícími apod.

Další charakteristiky:

- nový vztah: ne učitel – žák, ale vzdělávací instituce – vzdělávaný
- nová koncepte studijního programu: zejména způsob jeho strukturování
- studijní opory a jejich odlišnost od tradičních studijních textů

Obecná charakteristika distanční formy výuky – její platnost pro všechny (vývojové) varianty:

- korespondenční vzdělávání (korespondenční kurz)
- e-learning,
- blended learning,

a další varianty, které umožňují využití rozvoje informačních a komunikačních technologií

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Proč je v případě distančního vzdělávání zdůrazňována proměna interakce aktérů edukačního procesu (tradičně: vzdělavatel – vzdělávaný, nyní: distančně vzdělávající instituce – vzdělávaný)?*
- *Pokuste se najít, zda i v současnosti existují korespondenční kurzy. Považujete korespondenční vzdělávání za životaschopnou variantu distančního vzdělávání i v období rozvoje informačních a komunikačních technologií?*
- *Elektronické učební prostředí má z pohledu vzdělávaných řadu didaktických výhod. Které považujete za nejsilnější?*

- Elektronické učební prostředí používané Pedagogickou fakultou UHK se nazývá MOODLE. Rozluštěte tento akronym.

Souhrn

Organizační formy výuky dospělých mají jako androdidaktický pojem jasné vymezení, jsou souborem didakticko-organizačních opatření, který je spojen s relativně ustáleným uspořádáním konkrétního výukového procesu. Jejich soubor je relativně početný a stále se rozrůstá. Podle kritéria „způsob kontaktu vzdělavatel – vzdělávaný“ je možno vymežit dvě skupiny organizačních forem výuky: ty, které umožňují přímý kontakt vzdělavatele se vzdělávanými, a ty, v nichž je tento kontakt nepřímý.

Organizační formy výuky s přímým kontaktem vzdělavatel – vzdělávaný představují tradiční a stále velmi početnou skupinu forem výuky. Jsou založeny na přítomnosti (prezenci) aktérů výukového procesu v témže výukovém prostoru a čase, a proto jsou někdy nazývány také prezenční formy výuky dospělých nebo formy prezenčního vzdělávání dospělých. Patří k nim zejména přednáška a její cyklická varianta přednáškový cyklus, beseda a cyklus besed, kurz, seminář a školení.

Organizační formy neprezenčního vzdělávání patří k početně výrazně narůstajícím formám vzdělávání dospělých, neboť v řadě ohledů vycházejí vstříc dospělému vzdělávanému. Od dnes již tradičních forem neprezenčního vzdělávání, jako je například vzdělávání prostřednictvím televize nebo korespondenční vzdělávání, se varianty neprezenčního vzdělávání posunuly zásluhou rozvoje informačních a komunikačních technologií do elektronického učebního prostředí.

Literatura

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky* 2. Dotisk 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 82 s. ISBN 978-80-244-3249-6.

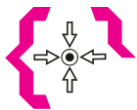
MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 323 s. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

11 Vzdělavatel dospělých a jeho kompetence

Cíle

Cílem kapitoly je seznámení s charakteristikou vzdělavatele jako aktéra edukačního procesu, podstaty jeho role a zejména pojetím požadavků na vzdělavatelskou vybavenost, s odkazem na stav v současné edukační praxi a práci organizátora vzdělávací akce se vzdělavatelem.

Časová náročnost

Studium kapitoly a osvojení učební látky vyžaduje 60 minut; případné prohlubující studium z dalších zdrojů informací dalších 60 minut.

Pojmy k osvojení

- vzdělavatel dospělých
- kompetence vzdělavatele
- lektor
- instruktor
- školitel
- tutor

11.1 Vzdělavatel dospělých – pojem a jeho pojetí

Vzdělavatel dospělých

= činitel výukového procesu

- různorodost vzdělavatelského působení v praxi:

- rozsahem,
- pojetím (přesněji sebepojetím vzdělavatele),
- názvem (jediná explicitně zřejmá odlišnost, přitom nejméně podstatná): lektor, tutor, školitel, přednášející, instruktor, ...

- podstata vzdělavatelského působení = vždy totožná bez ohledu na rozsah působení: didaktická působnost = vzdělavatel podněcuje, řídí, usměřňuje osvojovací proces vzdělávaných.

Poznámka

Na vzdělavatele, tohoto tradičního aktéra výukového procesu, bývá nahlíženo v praxi vzdělávání dospělých různě a tato rozdílnost náhledů má několik vrstev. Jedna z takových rozdílností je spojena dokonce i s názorem, že v souvislosti s posunem v chápání edukačního procesu a místa vzdělávaného v něm se význam vzdělavatele v edukačním procesu dospělých

postupně oslabuje a že s důrazem na vlastní učební aktivitu učícího se dospělého bude faktické vzdělávací působení v budoucnu ještě více ustupovat do pozadí.

11.2 Požadavky na vzdělávací vybavenost

Požadavky na vzdělávací způsobilost jako východisko pro vzdělávací působení:

- nemají normativní povahu (mimo oblast formálního vzdělávání nejsou závazně předepsány)
- přesto jsou předpokladem úspěšnosti vzdělávacího působení
- nejčastěji uváděny:
  - odbornost,
  - psychologická erudice
  - didaktická erudice
  - všeobecný kulturní přehled,
  - osobnostní předpoklady aj.
- bez explicitního pořadí podle důležitosti
- jako komplex provázaných charakteristik (odbornost nemůže nebýt, ale sama nestačí)

11.3 Vzdělávací dospělých v edukační praxi – práce organizátora vzdělávání dospělých se vzdělávajícími

V současnosti (i přes vysokou kvantitu vzdělávání dospělých a potřebu velkého počtu vzdělávacích) příznivá situace:

- systematická práce vzdělávacích institucí se vzdělávajícími: podpora jejich komplexní vzdělávací vybavenosti, její doplnění (k vzdělávací odbornosti)
- Práce organizátora vzdělávání dospělých se vzdělávajícími
  - ne ve smyslu pouhé „zakázky na realizaci výuky“,
  - nýbrž systematický postup zahrnující
    - výběr vzdělávatele,
    - zadání vzdělávací akce,
    - spolupráci a podporu vzdělávatele při vlastní realizaci vzdělávací akce,
    - součinnost při hodnocení vzdělávací akce.
  - obecná platnost těchto kroků i přes různorodost edukační reality (rozsah a zaměření akce, podíl vzdělávatele na projektování vzdělávací akce aj.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Využijte své dosavadní zkušenosti s praxí vzdělávání dospělých a pokuste se odhadnout, které edukační situace jsou méně v úvahách o slabnoucím významu vzdělávatele ve vzdělávání dospělých.*

- Pokuste se na základě dosavadního studia psychologických předmětů a základů pedagogiky konkretizovat, která psychologická a didaktická témata by měla patřit do vybavenosti vzdělavatele dospělých.
- Proč je mezi požadavky na vzdělavatelskou vybavenost zařazen všeobecný kulturní přehled?
- Vyjmenujte, které osobnostní předpoklady by měl mít vzdělavatel dospělých, a zdůvodněte jejich výčet.
- Jak by měl organizátor vzdělávací akce při výběru vzdělavatele nebo vzdělavatelů zjišťovat, zda jejich vybavenost pro vzdělavatelské působení odpovídá obecně formulovaným požadavkům (nebo ještě doplněným podle zaměření vzdělávací akce)?
- Uveďte příklady, jakou podobu má (nebo by měla mít) spolupráce organizátora vzdělávací akce se vzdělavatelem v průběhu realizace vzdělávací akce a při jejím hodnocení.

Souhrn

Vzdělavatel dospělých je činitelem, aktérem edukačního procesu dospělých. Přes rozdílné podoby (i pojmenování) vzdělavatelského působení v praxi vzdělávání dospělých, podstata této role je totožná a spočívá v podněcování, řízení a usměrňování osvojovacího procesu dospělých vzdělávaných. K požadavkům na vzdělavatelskou vybavenost patří nejen jeho odbornost, ale i psychologická a didaktická erudice, všeobecný kulturní přehled a soubor osobnostních předpokladů. V současné edukační praxi je možno konstatovat příznivou situaci – vzdělavatelé dospělých jsou vzdělávacími institucemi nejen vybíráni, ale i dále připravováni v souladu s nároky na vzdělavatelskou vybavenost.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

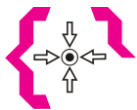
MEDLÍKOVÁ, Olga. *Lektorské dovednosti. Manuál úspěšného lektora*. 2., doplněné vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 176 s. ISBN 978-80-247-4336-3

LANGER, Tomáš. *Moderní lektor. Průvodce úspěšného vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Grada Publishing, a. s., 2016. 217 s. ISBN 978-80-271-0093-4

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých. Pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010. 200 s. ISBN 978-80-86723-98-3

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

12 Příprava a organizace vzdělávací akce pro dospělé

Cíle

Cílem této kapitoly je konkretizovat proces přípravy a realizace vzdělávací akce pro dospělé, zejména etapu tvorby projektu vzdělávací akce a směřovat k dovednosti aplikovat osvojenou učební látku na konkrétní téma vzdělávání dospělých uplatnitelné v edukační praxi.

Časová náročnost

Studium kapitoly: 60 minut + příprava podkladů pro tvorbu konkrétního projektu vzdělávací akce: 120 minut

Pojmy k osvojení

- projekt vzdělávací akce
- struktura projektu
- finanční plán akce
- náklady akce
- účastnický poplatek

12.1 Etapy tvorby projektu vzdělávací akce

Příprava a realizace vzdělávací akce pro dospělé: čtyři základní obecně platící etapy (i přes různorodost edukační reality)

- První etapa: zmapování aktuální situace ve vzdělávací poptávce a vzdělávací nabídce v místě nebo regionu.
- vlastní šetření není nezbytné – možnost využití informačních zdrojů pro komparaci poptávky po vzdělávací akci (co do tématu, cílové skupiny, edukačního cíle, rozsahu vzdělávání, organizační formy a pojetí výstupů učení) s aktuální nabídkou
- Druhá etapa: tvorbu projektu
- Třetí etapa: vlastní realizace vzdělávací akce – „vedení vypracovaného projektu do života“
- Čtvrtá etapa: evaluace vzdělávací akce
- evaluace jako důležitá zpětná vazba pro tvůrce, organizátory i vzdělavatele akce
- rozdílnost v náhledu na tuto etapu v edukační praxi: od velké důležitosti u delších, a hlavně certifikovaných vzdělávacích akcí k nedocenění nebo přehlížení v jiných vzdělávacích akcích (jednorázových či krátkodobých, v necertifikovaném zájmovém vzdělávání)

- různé varianty sběru dat pro takovou zpětnou vazbu může mít různé varianty (i úsporné, přesto však přínosné)

Poznámka

Na tomto místě je zapotřebí připojit důležitou terminologickou poznámku: Z dosavadního výkladu by mělo být zřejmé, že o tzv. projektu vzdělávací akce je zde pojednáno v jeho původním (a stále platném) smyslu. Projekt vzdělávací akce je chápán jako záměr, plán vzdělávací akce (obdobně jako jsou projekty v jiných oblastech společenské praxe – stavební projekty apod.). Při rozhledu po současné praxi vzdělávání dospělých jste však záhy mohli zaznamenat, že velmi často je používáno slovní spojení „vzdělávací projekt“ (tedy nikoli „projekt vzdělávací akce“), a to ve smyslu „vzdělávací akce“.

12.2 Tvorba projektu – jeho struktura

- Struktura projektu vzdělávací akce – nikoli jednotná (ve smyslu jediná možná a správná) podoba.
- Různorodost edukační praxe i v tomto ohledu: různé varianty – vlastní verze vzdělávacího subjektu (podle zkušeností s realizací, podle zaměření vzdělávacích akcí apod.)
- V případě přípravy vzdělávací akce jako součásti širšího programu nebo (častěji) pro uplatnění v grantových schématech: → struktura vzdělávacího záměru bude (muset) odpovídat onomu širšímu programu nebo zadání grantových výzev.
- Přesto je možno uvést obecněji platnou strukturu projektu připravované vzdělávací akce, která mapuje všechny důležité „uvažovací kroky“, tedy všechny (didakticko-organizační) aspekty vzdělávací akce.
- Následující přehled: aspekty tvorby seřazeny v doporučeném (nikoli však závazném) pořadí „rozhodovacích kroků“ (podle povahy vzdělávací akce (tematického zaměření, organizační formy apod.) možná odlišnost některých rozhodovacích kroků (jejich zařazení nebo nezařazení, jejich posloupnost);

Poznámka

K jednotlivým součástem projektu vzdělávací akce jsou připojeny poznámky, které upozorňují na důležité okolnosti nebo souvislosti a zároveň slouží jako podněty pro důkladnější promýšlení konkrétního připravovaného projektu vzdělávací akce.

Rozhodovací krok	Poznámka
Název vzdělávací akce	potřeba výstižnosti a jednoznačnosti názvu
Adresát vzdělávání – cílová skupina	vymezení, kdo je adresátem vzdělávací nabídky; jeho charakteristika: profese, předchozí vzdělání, podmínky účasti
Vzdělávací cíl	klíčová kategorie spojující vzdělávací téma a cílovou skupinu: jaké jsou učební výstupy, k jakým vědomostem, dovednostem (atd.), kompetencím vzdělávání dospějí; od vymezení vzdělávacího cíle se odvíjí další konkretizace projektu
Počet účastníků	jeho konkretizace vychází z vymezení vzdělávacího cíle: při jakém počtu vzdělávaných je dosažení vzdělávacího cíle reálné?
Rozsah – časová dotace	v závislosti na vzdělávacím cíli: jaký časový rozsah je pro dosažení cíle potřebný, kolik výukových jednotek (lekci) a v jakém uspořádání (jednorázová akce nebo cyklická krátkodobá, střednědobá apod.)
Organizační forma	konkretizace podle vzdělávacího cíle a velikosti cílové skupiny a jejích dalších charakteristik
Výukové prostory	podle vzdělávacího cíle, velikosti výukové skupiny a organizační formy: jaká velikost, jaké uspořádání, jaké vybavení výukovými prostředky vzdělávací akce vyžaduje?
Vzdělávací obsah a jeho struktura	nejobsáhlejší součást projektu, představující rozpracování vzdělávacího obsahu do posloupnosti jednotlivých výukových témat, užitečné je připojit výběr výukových prostředků, zejména výukových metod, případně i výukových pomůcek
Vzdělavatel, respektive vzdělavatelé	výběr vzdělavatele podle požadavků na jeho odbornost a další součásti vzdělavatelské vybavenosti
Propagace vzdělávací akce	volba formy a rozsahu propagace adekvátní cílové skupině a jejím vzdělávacím potřebám; nevhodně zvolená propagace buď zbytečně navyšuje náklady akce, nebo zkomplikuje její realizaci
Organizace akce	po ujasnění koncepce vzdělávací akce je zapotřebí konkretizovat organizační stránku akce, podobu jednotlivých částí akce, tedy zahájení, případná asistence vzdělavatelů v průběhu akce a zejména způsob uzavření vzdělávací akce: prokazování dosažení učebních výstupů, typ zkoušky v případě certifikovaného výstupu, rozsah a forma zpětné informace – evaluační sondy)
Finanční plán	nezbytná součást projektu vzdělávací akce, jako vyústění celého didakticko-organizačního záměru ukazuje, zda je plán vzdělávací akce reálný: po výčtu a součtu všech nákladových položek a případném odpočtu grantové (nebo sponzorské) podpory je na místě vydělit předpokládaným počtem účastníků a výsledkem výpočtu je výše účastnického poplatku

12.3 Realizační kroky po vytvoření projektu vzdělávací akce

- Vytvořený projekt vzdělávací akce – stěžejní východisko pro její úspěšnou realizaci (vše potřebné bylo promyšleno a konkretizováno v procesu tvorby projektu)
- včetně potřebných kroků před započítáním akce, k nimž zejména
  - výběr vzdělávatelů a práce s nimi,
  - propagace vzdělávací akce,
  - příprava výukových prostor včetně vybavení a výukových prostředků (zejména didaktické techniky),
  - komunikace s účastníkem vzdělávací akce (reakce na projevený zájem, agenda přihlášení, úhrady účastnického poplatku)
- Vlastní realizace vzdělávací akce:
  - zahájení vzdělávací akce,
  - případná asistence organizátora vzdělavatelů,
  - realizace diagnostiky výsledků osvojovacího procesu (od symbolického mapování v případě jednorázových zájmových vzdělávacích akcí po systematické zjišťování těchto výsledků v podobě písemné, ústní nebo praktické zkoušky či jejich kombinace),
    - evaluační sonda – mapování názorů účastníků vzdělávací akce na pojetí a organizaci akce.

Kontrolní otázky a podněty ke studiu

- *Pokuste se zdůvodnit, proč je právě položka projektu „vzdělávací cíl“ klíčová pro všechna další didakticko-organizační rozhodnutí: najděte (nebo formulujte) příklady vzdělávacích akcí, kde rozdílné vymezení vzdělávacího cíle (třeba ve vazbě na cílovou skupinu projektu) vedlo k rozdílně koncipovaným vzdělávacím akcím.*
- *Porovnejte různé způsoby propagace vzdělávacích akcí pro dospělé s očekávanými cílovými skupinami vzdělávání.*
- *Konkretizujte, co patří do nákladových položek finančního plánu vzdělávací akce pro dospělé.*
- *Vyhodnoťte svoji dosavadní zkušenost s tím, jak výše účastnického poplatku ovlivňuje postoj dospělých ke vzdělávací příležitosti, respektive s tím, zda výše účastnického poplatku může být bariérou v účasti na vzdělávání.*
- *Navrhněte varianty evaluační sondy zjišťující hodnotící stanovisko účastníků/absolventů vzdělávací akce.*

Souhrn

V procesu přípravy vzdělávací akce pro dospělé je potřebné učinit několik nezbytných kroků – po zmapování aktuální situace v potřebnosti vzdělávací akce jde především o tvorbu promyšleného projektu vzdělávací akce. V tomto didakticko-organizačním záměru vzdělávací akce je konkretizováno vše podstatné pro úspěšnou realizaci vzdělávací akce: od vzdělávacího cíle ve vazbě na konkrétní téma a vymezenou cílovou skupinu přes výběr organizační formy ve vztahu k časovému rozsahu a velikosti výukové skupiny, konkretizaci vzdělávacího obsahu, charakteristiku vzdělavatele, rozhodnutí o způsobu propagace vzdělávací akce až po její finanční plán a organizační zabezpečení, rozhodnutí o pojetí diagnostiky dosažení vzdělávacího cíle a evaluaci akce. Vlastní realizace je naplňováním připraveného projektu.

Literatura

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje. Výkladový slovník: výchova, vzdělávání, péče, řízení*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 280 s. ISBN 80-200-0950-7

BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada, 2014. 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky. Úvod do studia vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9

ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. 1. vyd. Praha: Grada, 2017. 224 s. ISBN 978-80-271-0051-4

Kontrolní test

Smyslem kontrolního testu je umožnit studujícím průběžnou autodiagnostiku terminologického a faktografického rozhledu v předmětu a stav osvojování učební látky. Pro absolvování testu o deseti položkách by vzhledem k typu testových úkolů mělo plně dostačovat 15 minut.

1. K významným představitelům světového andragogického myšlení patří

- Johann Heinrich Pestalozzi
- Gustav Adolf Lindner
- Tonko Tjarko Ten Have
- Ryszard Wroczynski

2. Pojem andragogika byl utvořen a poprvé použit

- Platónem
- Janem Amosem Komenským
- Alexandrem Kappem
- Edwardem Lee Thorndikem

3. Mezi dílčí oborové disciplíny andragogiky nepatří

- obecná andragogika
- andragogická didaktika
- komparativní andragogika
- pedagogika dospělých

4. Tvůrcem koncepce integrální andragogiky byl

- Alexandr Kapp
- Vladimír Jochmann
- Zdeněk Palán
- Milan Beneš

5. První výzkum docility dospělých je spjat se jménem

- John Dewey
- Edward Lee Thorndike
- Franz Pöggeler
- Mihailo Ogrizovič

6. Celoživotní učení podle současného chápání nezahrnuje

- formální vzdělávání
- neformální vzdělávání
- informální učení
- postformální vzdělávání

7. Pojem neformální vzdělávání znamená

- neorganizované osvojování nových poznatků

- netradiční vzdělávání v nových tématech podle zájmu účastníků
- večerní studium na středních a vysokých školách
- organizované vzdělávání realizované mimo školský systém

8. K aktuálním trendům vzdělávání dospělých nepatří

- posílení centrálně direktivního řízení vzdělávání
- výrazný kvantitativní rozvoj vzdělávání dospělých
- grantová podpora vzdělávání dospělých
- využití nových technologií ve výukových prostředcích

9. Zákon upravující podstatný kontext vzdělávání v dospělosti v současné České republice je

- Zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání
- Zákon č. 179/2006 Sb. o podpoře celoživotního učení
- Zákon č. 179/2006 Sb. o směřování k učící se společnosti
- v České republice žádný takový zákon není

10. Čtyři pilíře celoživotního učení zahrnují

- učit se vědět, učit se konat, učit se spolužit, učit se být
- učit se, učit se, učit se, učit se
- učit se číst, učit se psát, učit se počítat, učit se dorozumět
- učit se pracovat, učit se komunikovat, učit se prosadit, učit se argumentovat

11. Andragogická didaktika je

- obor integrující andragogickou teorii
- dílčí andragogická disciplína
- obor zabývající se specifickými rysy vzdělávání mužů
- jiný název pro komparativní andragogiku

12. Mezi etapy výukového procesu dospělých nepatří

- etapa expozice
- etapa fixace
- etapa komparace
- etapa diagnostiky výsledků výukového procesu

13. Didaktickou výhodou monologických výukových metod je mj.

- aktivizace vzdělávaných
- možnost velkých výukových skupin
- průběžná zpětná vazba o postupu osvojování učební látky
- vizuální podpora prezentované učební látky

14. K didaktickým úskalím dialogických výukových metod patří

- omezený počet účastníků vzdělávání
- absence zpětné vazby o průběhu osvojovacího procesu
- nízká efektivita osvojovacího procesu
- pasivita vzdělávaných

15. Mezi aktivizační výukové metody nemůže být zařazován

- výklad
- brainstorming
- výukový rozhovor
- skupinový dialog

16. Akronym MOODLE je

- jméno autora principů programovaného učení
- název pro variantu elektronického učebního prostředí
- on-line vyhledávač vzdělávacích akcí
- pojmenování pro novou aktivizační výukovou metodu

Klíč ke kontrolnímu testu:

1. K významným představitelům světového andragogického myšlení patří

- Tonko Tjarko Ten Have

2. Pojem andragogika byl utvořen a poprvé použit

- Alexandrem Kappem

3. Mezi dílčí oborové disciplíny andragogiky nepatří

- pedagogika dospělých

4. Tvůrcem koncepce integrální andragogiky byl

- Vladimír Jochmann

5. První výzkum docility dospělých je spjat se jménem

- Edward Lee Thorndike

6. Celoživotní učení podle současného chápání nezahrnuje

- postformální vzdělávání

7. Pojem neformální vzdělávání znamená

- organizované vzdělávání realizované mimo školský systém

8. K aktuálním trendům vzdělávání dospělých nepatří

- posílení centrálně direktivního řízení vzdělávání

9. Zákon upravující podstatný kontext vzdělávání v dospělosti v současné České republice je

- Zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání

10. Čtyři pilíře celoživotního učení zahrnují

- učit se vědět, učit se konat, učit se spolužit, učit se být

11. Andragogická didaktika je

- dílčí andragogická disciplína

12. Mezi etapy výukového procesu dospělých nepatří

- etapa komparace

13. Didaktickou výhodou monologických výukových metod je mj.

- možnost velkých výukových skupin

14. K didaktickým úskalím dialogických výukových metod patří

- omezený počet účastníků vzdělávání

15. Mezi aktivizační výukové metody nemůže být zařazován

- výklad

16. Akronym MOODLE je

- název pro variantu elektronického učebního prostředí